

Kvaliteta života mladih na otoku Braču

Babić, Marijana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:828149>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Marijana Babić

Kvaliteta života mladih na otoku Braču

Diplomski rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Kvaliteta života mladih na otoku Braču

Diplomski rad

Student/ica:

Marijana Babić

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Želja Zdravković

Komentor/ica:

doc. dr. sc. Valerija Barada

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marijana Babić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Kvaliteta života mladih na otoku Braču** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 22. veljače 2019.

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Filozofska razvojna osnova kvalitete života	3
3. Definiranje pojma kvalitete života	5
4. Pristupi u istraživanju kvalitete života	8
4.1. Objektivni pristupi u istraživanju kvalitete života	8
4.2. Subjektivni pristupi u istraživanju kvalitete života	9
4.3. Integrativni pristupi u istraživanju kvalitete života	11
4.4. Kvalitativni pristupi u istraživanju kvalitete života	12
5. Kvaliteta života u Hrvatskoj.....	13
5.1. Definiranje pojma kvalitete života u Hrvatskoj	13
5.2. Istraživanja kvalitete života mladih u Hrvatskoj.....	14
6. Osnovna obilježja života na otoku	17
6.1. Objektivni pokazatelji kvalitete života na otoku Braču	19
6.2. Prometna povezanost otoka Brača	21
6.3. Kulturne manifestacije	22
7. Metodologija istraživanja	24
8. Rezultati i rasprava istraživanja	28
8.1. Način života mladih otočana	28
8.2. Društveni elementi kvalitete života u otočnoj zajednici	37
8.3. Suživot mladih otočana i njihovih roditelja	44
10. Literatura	54
11. Prilozi	61
Tablica 1. Spolna raspodjela	61
Tablica 2. Dobna raspodjela sugovornika	61
Tablica 3. Stupanj obrazovanja sugovornika	61
Tablica 4. Popis sugovornika/ca.....	62
Kodna matrica	63
Protokol istraživanja.....	67
Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju	68

Kvaliteta života mladih na otoku Braču

Sažetak:

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati neke aspekte kvalitete života mladih na otoku Braču. Za prikupljanje podataka korištena je metoda polu-strukturiranog intervjua, a istraživanje je provedeno na uzorku kojeg čine jedanaest mladih iz sedam bračkih općina (Bol, Milna, Nerežišća, Postira, Pučišća, Sutivan i Selca) i grada Supetra. Rezultati istraživanja pokazali su različitu percepciju kvalitete života između mladih otočana. S jedne strane, mladi percipiraju kvalitetu života kroz pozitivne čimbenike života u pojedinim mjestima na otoku kao što su čisti okoliš, jednostavan način života, bliskost zajednice te sigurna okolina koja je pogodna za zasnivanje obitelji i odgajanje djece u mirnom ambijentu. S druge strane, mladi prepoznaju brojne nedostatke života na otoku, od kojih ih najviše pogađaju osjećaj ovisnosti i usamljenosti, loša organizacija javnog prijevoza između pojedinih naselja na otoku, nedostatak sadržaja, iseljavanje mladih i slab izbor poslova, što se sve zajedno odražava na njihovu kvalitetu života. Osim toga, rezultati istraživanja ukazuju na razlike u kvaliteti života mladih otočana u ljetnom i zimskom vremenskom periodu. Zaključno se može reći, da je primjetna cirkularnost u načinu života mladih na otoku Braču, što se posebno očituje u izgledu njihovog prosječnog dana, načinu provođenja slobodnog vremena i nekim društvenim aspektima kvalitete života.

Ključne riječi: kvaliteta života, mladi otočani, otok Brač, polu-strukturirani intervjui, način života, cirkularnost.

Quality of life of young on the Brač Island

Abstract

Aim of this research was to investigate some aspects of quality of life of young people on the Brač Island. For the collection of data was used the method of semi-structured interview and the survey was conducted on a sample of eleven young people from seven Brač municipalities (Bol, Milna, Nerežišća, Postira, Pučišća, Sutivan and Selca) and the town of Supetar. The research results have showed a different perception of the quality of life among the young islanders. On the one hand, young people perceive the quality of life by means of positive factors of life in certain places on the island, such as a clean environment, a simple way of life, closeness of community, and a safe environment that is favourable for family building and raising children in a peaceful environment. On the other hand, young people recognize many disadvantages of life on the island, of which are the most influential the feeling of dependence and loneliness, the poor organization of public transport between individual settlements on the island, lack of content, emigration of young people and poor choice of jobs, all of which reflects on their quality life. In addition, the research results point to differences in the quality of life of

young islanders in the course of summer and winter time. In conclusion, it can be said that there is noticeable circularity in the lifestyle of young people on the Brač Island, which is especially apparent in manifestation of their average day, the way they are spending their free time and some social aspects of the quality of life.

Key words: quality of life, young islanders, Brač Island, semi-structured interviews, lifestyle, circularity.

1. Uvod

Kao polazište za razumijevanje načina života mladih otočana u specifičnom ambijentu življenja, u istraživanju čiji se rezultati prikazuju u ovom radu, odabran je koncept kvalitete života. Koncept kvalitete života često je prisutan u akademskom diskursu, a veliku pažnju dobiva i u javnom životu. U veljači 2008. godine tadašnji francuski predsjednik Sarkozy potaknut nezadovoljstvom europskim statističkim podacima o gospodarskim i društvenim pitanjima, zatražio je pomoć suvremenih ekonomista Stiglitz i Sena u redefiniranju mjerenja životnog standarda i blagostanja ljudi u Europi (Serban-Oprescu, 2011). Koncept kvalitete života je širi od pojma životnog standarda i obuhvaća mnoge čimbenike, koji određuju ono što osoba cijeni u životu (Kaliterna Lipovčan i Brajša-Žganec, 2017). Na tom tragu ekonomist i filozof Amartya Sen pokušao je objasniti kvalitetu života razvijajući pristup sposobnosti. Pristup sposobnosti usmjeren je na život ljudi, a ne samo na resurse koje imaju u obliku posjedovanja ili korištenja predmeta koje imaju (Sen, 2017). Prema Senu kvaliteta života može se postići ukoliko osoba čini različite stvari koje smatra vrijednim činiti i ako ima mogućnost izabrati najbolje opcije za sebe. Danas se u znanstvenoj zajednici kvaliteta života shvaća kao višedimenzionalan koncept, kojeg čine objektivni čimbenici i subjektivna vrednovanja određenih područja života kao što su uvjeti stanovanja, uvjeti rada, zdravlje, obrazovanje, dokolica i dr. (Hughes, 1990; Veenhoven, 1996; Cummins, 2000). U skladu s tim shvaćanjem, provode se brojna istraživanja kojima je zadaća proučiti i objasniti različite aspekte kvalitete života pojedinaca, s posebnim naglaskom na kvalitetu života osjetljivih skupina, kao što su mladi (Noll, 2008, prema Kaliterna Lipovčan i Brajša-Žganec, 2017).

Transnacionalna empirijska istraživanja društvenog položaja mladih i njihove kvalitete života (Eurofound, 2014; Eurobarometar, 2015) te podaci o mladima na nacionalnoj razini (Nacionalni program djelovanja za mlade, 2002; Ilišin i sur., 2013; Ilišin i Spajić Vrkaš, 2017; Potočnik i Spajić Vrkaš, 2017), ukazuju na brojne izazove s kojima se danas mladi suočavaju, a tiču se trenda produljenja obrazovanja, socio-ekonomske nesamostalnosti, neprilagođenih uvjeta za početno i stalno zapošljavanje te marginalizacije mladih kod procesa odlučivanja. Osjećaj marginalizacije mladih može se potkrijepiti podacima nekih objektivnih pokazatelja kvalitete života, kao što je visoka stopa nezaposlenosti mladih, relativno veliki broj mladih koji se zapošljavaju kao prekarni radnici, niži životni standard te izražen osjećaj socijalne isključenosti, što posebno dolazi do izražaja kod niže obrazovanih mladih ljudi s nižim prihodima. Potočnik (2017) navodi da je prema nezaposlenosti mladih Hrvatska početkom 2017. godine bila u samom europskom vrhu, uz veliki broj onih koji se pripremaju na

dugotrajan odlazak u inozemstvo. S druge strane, kada je riječ o statusu zaposlenih mladih u EU postoje bitne razlike. Potočnik i Spajić Vrkaš (2017) navode da je u Hrvatskoj zaposleno 35,5% mladih u dobi od 15-29 i time se Hrvatska nalazi na četvrtom mjestu od dna ljestvice. Usporedbe radi, u Nizozemskoj je zaposleno 68% mladih, a u Austriji 62% mladih. Navedena ograničenja mladih otežavaju njihovo odvajanje od roditelja i stambeno osamostaljivanje. Potočnik (2017) ističe kako u mediteranskim zemljama, mladi roditeljski dom napuštaju na pragu tridesetih godina i kasnije, a period života s roditeljima koriste za stjecanje financijskih dobara, koja im mogu eventualno olakšati stambeno osamostaljivanje. Svi spomenuti društveni problemi i globalni rizici pogađaju mlade u svijetu i Hrvatskoj, a posebno oblikuju živote mladih na otocima, koji ne mogu ostvariti potpuno ispunjen život u uvjetima ograničenih resursa.

Upravo je svrha ovog rada ispitati, opisati i razumjeti kvalitetu života mladih na otoku Braču, kao specifičnom ambijentu življenja, kroz osnovne dimenzije kvalitete života. Upoznajući se s prednostima i ograničenjima s kojima se susreću mladi na otoku Braču, istraživanje koje je prikazano u ovom radu, može doprinijeti boljem razumijevanju razvojnih mogućnosti otoka i omogućiti bolji uvid u način života i položaj mladih na otoku. Većina radova koji su važni za razumijevanje i praćenje kvalitete života mladih su kvantitativna empirijska istraživanja, dok su kvalitativna istraživanja jako malo zastupljena. Zato je potrebno provoditi kvalitativna istraživanja, zbog postizanja dubljeg uvida u iskustva pojedinaca i postiglo drugačije razumijevanje i viđenje kvalitete života mladih, njihovog položaja i problema s kojima se susreću u svijetu globalnih rizika (Beck, 1992). Rezultati takvih istraživanja trebali bi omogućiti stjecanje novih znanja ili služiti kao nadogradnja već stečenim teorijskim spoznajama.

U nastavku teksta, prvo se kratko prikazuje filozofska razvojna osnova kvalitete života autora Sena (2012), a nakon toga objašnjava se kvaliteta života u radovima stranih i hrvatskih autora uz pregled relevantnih istraživanja o kvaliteti života. Zatim su objašnjeni pristupi u istraživanju kvalitete života, a poseban naglasak stavljen je na glavna obilježja života mladih na hrvatskim otocima. Zatim su prikazani objektivni pokazatelji kvalitete života na otoku Braču (broj stanovnika, struktura zaposlenih, prometna povezanost). Nakon toga, objašnjena je metodologija istraživanja te pregledno izneseni rezultati istraživanja i rasprava o njima. Na kraju je iznesen zaključak u kojem se iznose nedostaci istraživanja i poneki prijedlozi za buduća istraživanja. Nakon zaključka, slijede priloge, gdje se nalaze važni socio-demografski podaci o sugovornicima, protokol istraživanja, kodna matrica i izjava o suglasnosti za sudjelovanje u istraživanju.

2. Filozofska razvojna osnova kvalitete života

Za bolje razumijevanje složenog koncepta kvalitete života odabran je pristup sposobnosti, koji je širok normativan okvir, unutar kojeg se mogu vrednovati neki njezini aspekti i blagostanje pojedinaca. Iako je pristup sposobnosti usmjeren na slobodu, koju aktivan pojedinac ima, da učini ono što ima razloga vrednovati (Sen, 2017), mnogi ljudi diljem svijeta suočeni su s različitim oblicima nesloboda. Sen (2012) navodi neke oblike nesloboda kao što su npr. siromaštvo, glad, nejednakosti između muškaraca i žena, uskraćivanje političke slobode te ekonomske i socijalne nesigurnosti koje posebno pogađaju mlade¹. Osim toga, nesloboda može biti povezana i s nedostatkom javnih sadržaja, nedostatkom organiziranog sustava zdravstvene zaštite te nedostatkom odgojno-obrazovnih i kulturnih ustanova. Ti problemi posebno su uočljivi na otocima, koje se može opisati kao mjesta koja su još uvijek djelomično uspravna, izdvojena i nedovoljno razvijena. Koristeći se Senovom² (2012) terminologijom

---

¹ U istraživanjima mladih koriste se različita teorijska polazišta. Za potrebe ovog rada, kao glavno teorijsko polazište odabran je pristup generacija (Wyn i Woodman, 2006, 2015). Tijekom druge polovice 20. stoljeća proučavanje mladih grupiralo se oko jednog važnog pojma poznatog pod nazivom generacija (Tomanović, Stanojević i sur., 2012). Pojam generacija dosta je prisutan u javnom diskursu i znanstvenom miljeu. Sociologija generacija dio je šire tradicije, koja se ne pita samo, kako su se tranzicije i kulture mladih promijenile ili nisu, već također kako se promijenio sam smisao mladih kao relacijski koncept oblikovan suvremenim uvjetima. U sociološkoj literaturi pojam generacija ima jaku tradiciju unutar strukturalnog funkcionalizma (Wyn i Woodman, 2006). U istraživanjima mladih često se polazi od mladih kao prepoznatljivih socijalnih i političkih generacija. U takvom određenju naglasak se stavlja na zajedničko dijeljenje iskustva koje je povezano s događajima u nekom društvu. U sociološkoj literaturi pojam generacija odnosi se na povijesne uvjete života mladih. Dvadesetih godina prošlog stoljeća je uveden taj koncept kroz pojam „socijalne generacije“ i njime su se opisivala životna iskustva mladih nakon prvog svjetskog rata. Karl Mannheim (Mannheim, 1952; prema Tomanović, Stanojević i sur., 2012) razvio je teoriju generacija koja je imala veliki utjecaj na različita istraživanja mladih. Generacije mladih su starosne strukture definirane historijskim kontekstom, odnosno „generacijskom lokacijom“ u kome sazrijevaju. U Mannheimovoj teoriji generacija nije predstavljena kao homogena grupa mladih ljudi, već se generacija ponekad sastoji od radikalno različitih i potencijalno politički suprotnih generacijskih jedinica (Mannheim, 1952.; prema Wyn i Woodman, 2006). U vrijeme intenzivnih društvenih promjena, mladi kreiraju vlastiti stil kao odgovor na društvo u kojem žive, formiraju zajedničke obrasce djelovanja te se odvajaju od starijih generacija i postaju generacija po sebi. Ovisno o načinu na koji interpretiraju zajedničko društveno-povijesno iskustvo, unutar generacije se stvara veći broj međusobno razlikovnih generacijskih jedinica. Generacijska jedinica je zajednica ljudi koja ima je imala isti obrazac djetinjstva zbog čega imaju dosta sličan obrazac opažanja. Dijelovi generacije po sebi koji postaju generacija za sebe ako se ujedine da bi postali djelatna, značajna i jaka sila društvenih i političkih promjena (Braungart, Braungart, 1984 : 71.; Milić i Čičkarić, 1998 : 89.; prema Tomanović, Stanojević i sur., 2012) formiraju političku generaciju. Vraćanje generacijskog pristupa u istraživanjima mladih dogodilo se krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća. Tada su mladi u Europi i SAD-u naglašavali različite prakse kako bi se odvojili od značajnih drugih i društva koje je tada bilo izgrađeno.

² Suvremeni ekonomist, filozof i nobelovac Sen zaslužan je za osmišljavanje pristupa sposobnosti, koji može poslužiti kao polazište za bolje razumijevanje blagostanja, ali i koncepta kvalitete života (Ruta, Camfield i Donaldson, 2007). Koncept sposobnosti ukazuje na jake poveznice s Aristotelovim viđenjem postizanja kreposnog života, njegove kvalitete i ostvarivanje suštinskih sloboda te analizom Adama Smitha o potrebama i uvjetima života (Sen, 2012). Prema Aristotelu (1988) čovjek po prirodi teži sreći koja je u dobru kojem težimo, radi samoga dobra, a ne radi neke druge svrhe. Tako bogatstvo nije dobro koje čovjek traži, ono je samo korisno i služi za ostvarivanje nečeg drugog, a to drugo je cjelokupno životno zadovoljstvo i ostvarenje bitnih ljudskih sloboda. Sen (2012) gleda na blagostanje kao na sposobnost osobe da napravi nešto važno ili ostvari smisao svog postojanja, odnosno ono što osoba uspije učiniti u životu ili što postane u životu Sen naziva funkcioniranje. Kvaliteta nečijeg života može se procijeniti na temelju sposobnosti neke osobe, a sposobnost neke osobe Sen (2012) objašnjava kao alternativne kombinacije funkcioniranja koje osoba može postići. Na taj način sposobnost ubraja u supstancijalnu slobodu postizanja alternativnih kombinacija, odnosno slobodu ostvarenja različitih životnih stilova. Vidljivo je da u Senovom pristupu postoje dvije skupine pojmova, prvo su ostvarena funkcioniranja i drugo skup sposobnosti, koje pružaju dvije različite informacije o onome što osoba čini i onome što je osoba uistinu slobodna učiniti. Ideja o sposobnostima omogućava razumijevanje ideje pozitivne slobode, odnosno učiniti ljude doista slobodnima znači, omogućiti im da učinkovito ostvare svoje ciljeve i time postignu svoje blagostanje. Pritom se funkcioniranje odnosi na stvarna postignuća, a sposobnosti odražavaju različita smisljena djelovanja, zahvaljujući kojima aktivan pojedinac ima slobodu izbora ostvariti život koji je po njemu vrijedan življenja.

može se reći, kako mladi na otocima jednostavno drugačije funkcioniraju u odnosu na mlade koji žive na kopnu u urbanim područjima. Njihova mogućnost postizanja različitih alternativnih izbora u specifičnim područjima života na otoku je smanjena. Život na otoku određuje iskustvo u jedinstvenom otočnom prostoru, gdje svaki pojedinac živi na svoj specifičan način. Podgorelec (2008) objašnjava da svaki otok živi prema svojim zakonitostima i običajima, ima određene probleme i unutarnje procese koji su određeni povijesno-geografskim uvjetima, te moći ili nemoći stanovnika, da prevladaju uvjete koji su nametnuti od strane prirode i društvene okoline. Mladi na otoku uglavnom su prepušteni sami sebi i svojim obiteljima, jer prepreke s kojima se svakodnevno susreću, kao i tradicionalni otočki način života, onemogućuju njihov optimalan razvoj. Mogućnosti izbora koje mladima na otocima stoje na raspolaganju, ograničene su postojećim ekonomskim, društvenim, ali i osobnim okolnostima. Kao što i Cote (2002) ističe pojedinačni životni odabiri mladih događaju se unutar trenutno važeće društvene strukture i ograničeni su dostupnošću resursa koji su im potrebni. Tako mladima na otoku nisu uskraćene neke minimalne pogodnosti poput osnovnih institucija i javnih usluga, osnovnog obrazovanja, osnovne liječničke skrbi, osnovnih komunikacijskih usluga, trgovina mješovitom robom i javnog prijevoza, ali svakako nisu u pogodnom položaju, kada je riječ o skupoći življenja, biranju poslova koje mogu raditi, mogućnosti obrazovanja i usavršavanja nakon srednje škole i fakulteta, izboru sportskih, zabavnih, društvenih i kulturnih sadržaja, odlasku u specijalizirane trgovine, mogućnosti bavljenja željenim volonterskim aktivnostima i sl. Tu su i neizostavna svakodnevna putovanja zbog nabavke određene, veće i povoljnije količine prehrambenih proizvoda, odjeće, obuće, lijekova, goriva, knjiga i sl.

Svaka mogućnost koja ne može biti zadovoljena uključujući i društvene mogućnosti (Sen, 2017) koje se odnose na društvene aranžmane s ciljem obrazovanja, zdravstvene zaštite i prava na rad, utječu na osobnu slobodu ostvarenja boljeg života. Te mogućnosti su važne zbog osobnog života, ali i zbog učinkovitijeg sudjelovanja u nekim ekonomskim ili političkim aktivnostima. Stvaranje i širenje mogućnosti doprinosi širenju ljudskih sposobnosti i doprinosi kvaliteti života i njenom procvatu (Sen, 2012). Suprotno tome, izostanak ili skromne mogućnosti izbora onemogućavaju postizanje potpune slobode, a nepovoljniji društveni položaj mladih na otoku, osjećaj ovisnosti i izdvojenosti te prisutnost različitih oblika nesloboda, pogoršavaju i negativno djeluju na njihovu kvalitetu života.

Upravo zato je važno istraživati elemente kvalitete života mladih koji žive na otocima, kako bi se postiglo razumijevanje njihova načina života i poteškoća s kojima se svakodnevno susreću u kontekstu u kojem žive. Također, praćenje kvalitete života mladih može dovesti do

vrijednih podataka koji se mogu upotrijebiti u svrhu formuliranja javnih politika kod mladih, a koje bi mogle voditi poboljšanju njihovog položaja u društvu u kojem žive.

3. Definiranje pojma kvalitete života

Kvaliteta života i životni standard mladih jesu područja interesa sve većeg broja istraživača i dosta se upotrebljavaju u suvremenim društvenim znanostima. Međutim, treba istaknuti kako nedostaje istraživanja o kvaliteti života mladih na otocima, stoga treba nastojati usmjeriti istraživanja u smjeru dubljeg razumijevanja njihovog načina života na otoku.

Istraživanja o životnom standardu u prvoj polovici 20. stoljeća uglavnom bila usmjerena na mjerenje materijalnog blagostanja i nisu uključivala druge čimbenike poput zdravlja, obrazovanja, osobne slobode, dobrobiti i sl. Dohodak i bogatstvo smatrani su glavnim kriterijima čovjekova uspjeha (Sen, 2017). Poboljšanjem životnog standarda, uvidjelo se da sami ekonomski pokazatelji ne objašnjavaju u potpunosti odnos kvalitete života i razvoja društva, stoga se razvila potreba cjelovitog pristupa društvenom razvoju i istraživanju kvalitete života. To znači da se osim ekonomskih komponenti, u obzir uzimala i socijalna komponenta, koja se odnosi na društvenu pravednost i solidarnost u raspodjeli materijalnih i nematerijalnih dobara svim članovima nekog društva, kao i shvaćanje čovjeka kao djelatnog subjekta vlastitog života (Seferagić, 1988). Sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća glavno pitanje bilo je: „*Kako se može živjeti sretno i dobro?*“ To pitanje potaknulo je praćenje različitih društvenih indikatora preko kojih se od devedesetih godina prošlog stoljeća, počela sustavno bilježiti kvaliteta života stanovnika u brojnim europskim državama.

Pregled literature o definiranju i mjerenju pojma kvalitete života³ ukazuje na činjenicu, da se kvaliteta života ne može jednoznačno odrediti. Postoje opće definicije koncepta kvalitete

---

³ Kvaliteta života kao širok i složen koncept je u središtu zanimanja brojnih istraživača iz područja ekonomije, filozofije, medicine, psihologije i sociologije. Ranija istraživanja kvalitete života često su se odnosila na istraživanje fenomena, pod nazivom životni standard „*standard of living*“, koji se sastojao od tri glavne komponente: životnog standarda, društvene uključenosti i društvenog prilagođavanja (Cottam i Magnus, 1942). Pojam kvalitete života kao takav, tada još nije bio u uporabi. Seferagić (1988) navodi da je britanski istraživač Richard Titmuss prvi upotrijebio pojam kvaliteta života u knjizi „*Essays on the Welfare State*“, koja je objavljena 1958. godine. Tu se pojam kvalitete života poistovjećuje s blagostanjem koje je bilo cilj i mjerilo razvoja nekog društva. Opsežan pregled istraživanja kvalitete života u sociologiji, objavili su američki autori Schussler i Fisher 1985. godine, navodeći da su razlike u zadovoljstvu životom, posebno zadovoljstvo zdravstvenim aspektom, bile najviše izražene između zemalja različite ekonomske razvijenosti. Nadalje, autori Wilkening i McGranahan (1978, prema Schussler i Fisher, 1985), ustanovili su veći stupanj zadovoljstva životom kod stanovnika neindustrijskih i ekonomski manje razvijenih područja Amerike (sjeverozapadni Wisconsin) koji su pripisali manjim očekivanjima ljudi koji žive na tom području. Novija istraživanja (Shucksmith i sur., 2009) koja govore o razlikama u kvaliteti života između razvijenih i nerazvijenih

života koje je određuju kao stupanj onoga što život čini ispunjenim i vrijednim življenja (Bowling, 1997, prema Slavuj 2014) i specifične definicije koje je definiraju kao poželjne rezultate različitih programa i politika (Schuessler i Fisher, 1985). Ruta i sur. (2007; prema Sen, 1993) navode da se kvaliteta života može postići ukoliko osoba postigne vrijedna (osnovna i kompleksna) funkcioniranja⁴ i ako ima mogućnost izabrati najbolje opcije za svoj život. Calman (1984, prema Ruta i sur., 2007) smatra da se kvalitetom života mjeri razlika u određenom vremenskom razdoblju, između onoga što pojedinac želi i očekuje. Kvaliteta života je bolja što je razlika između postignutih i nepostignutih ciljeva manja. Nadalje, autorica Tonon (2015) navodi da je kvaliteta življenja način na koji pojedinac doživljava i vrednuje svoj cjelokupni život, unutar kulturnog konteksta i sustava vrijednosti unutar kojeg živi i u odnosu na osobne interese, očekivanja i postignuća.

Sličnu definiciju kvalitete života daje i Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) koja je definira kao: „individualnu percepciju vlastite pozicije u kontekstu kulture i vrijednosnog sustava u kojem osobe žive, uzimajući u obzir njihove ciljeve, očekivane vrijednosti, standarde, želje i brige“ (WHOQOL 1997 : 1). Nadalje, Svjetska zdravstvena organizacija kvalitetu života definira kao koncept na koji djeluje fizičko i psihičko stanje pojedinca, međuljudski odnosi, osobna uvjerenja te čovjekov odnos prema određenim specifičnostima sredine u kojoj živi. Prema ovoj definiciji Svjetske zdravstvene organizacije vidljivo je da se u obzir uzima subjektivna procjena kvalitete života pojedinca, ali i objektivni čimbenici, kao što su različita medicinska testiranja u procjeni nečijeg tjelesnog zdravlja.

Felce i Perry (1993 : 58) navode da je kvaliteta života „opće blagostanje koje obuhvaća objektivne pokazatelje i subjektivno vrednovanje tjelesnog, materijalnog, socijalnog i emocionalnog blagostanja“. Osim toga, prema njima kvaliteta života uključuje i osobni razvoj, a važan je i osobni sustav vrijednosti kroz koji je kvaliteta života percipirana.

Jasne razlike postoje u pristupima i mjerenju kvalitete života između istraživača koji zagovaraju objektivni pristup kvaliteti života i onih koji se oslanjaju na subjektivan pristup kvaliteti života. Međutim, treba istaknuti da se dosta autora ipak slaže kako je u procjeni kvalitete života važna objektivna i subjektivna dimenzija. Nesuglasice nastaju oko naglaska na njihovoj različitoj važnosti kao i u pogledu doprinosa fizičkih, psihičkih i socijalnih obilježja u postizanju kvalitete života.

---

zemalja, pokazuju da su ruralna područja manje razvijenih zemalja najviše marginalizirana i stanovnici tih zemalja, općenito su manje zadovoljni svojim materijalnim blagostanjem i kvalitetom života.

⁴ Vrijedna funkcioniranja (Sen, 2012) mogu biti osnovna (primjerice primjerena uhranjenost, lišenost bolesti) i kompleksna djelovanja (primjerice postizanje samopoštovanja, sudjelovanje u životu društvene zajednice).

Istraživači (Liu, 1976; Stover i Leven, 1992; Savageau (2007, prema Stimson i Marans, 2011) u obzir uzimaju objektivne teorije kvalitete života i često istražuju financijski, zdravstveni ili radni status pojedinaca (Podgorelec, 2008), a mjere i kvalitetu života u urbanim područjima (Stimson i Marans, 2011), gdje koriste različite statističke mjere o stopi obrazovanja, siromaštva, kriminala i sl.

Brojni autori (O'Boyle, 1994, prema Vuletić i Misajon, 2011; Mulligan i sur., 2004) stavljaju naglasak na subjektivnu prirodu kvalitete života pojedinca, ističući da se kvaliteta života može razumjeti isključivo iz osobne percepcije. Tako kvaliteta života neke osobe ovisi o njezinom iskustvu, pozitivnim osjećajima, sadašnjem stilu života i ambicijama za budućnost. Autori Mulligan i suradnici (2004) u obzir uzimaju subjektivnu prirodu kvalitete života i sukladno tome tumače je kao, zadovoljstvo pojedinca okolinom i uvjetima u kojima živi te ljudima koji ga okružuju bilo u kućanstvu ili na poslu.

Osim različitih definiranja kvalitete života, treba napomenuti da se u literaturi o kvaliteti života pronalaze različiti nazivi koji se često koriste kao njezini sinonimi. Rapley (2003 : 27) ističe nekoliko primjera naziva kao što su: „zadovoljstvo životom, blagostanje, sreća, visoki BDP, niska nezaposlenost, samo-aktualizacija, prosperitet, ispunjenost, psihološko blagostanje, dobar život, uživanje, demokratski liberalizam, smislena egzistencija“. Iako se pojmovi subjektivna dobrobit, kvaliteta života, zadovoljstvo životom i sreća znaju koristiti kao sinonimi potrebno ih je razgraničiti, jer se kvaliteta života ne može izjednačiti s navedenim pojmovima.

Subjektivna dobrobit uključuje pozitivne i negativne evaluacije, koje pojedinci rade vrednujući svoj cjelokupan život, životne događaje i uvjete u kojima žive (Diener, 2006). Subjektivna dobrobit sadrži emocionalnu komponentu, izraženu kroz osjećaj sreće i kognitivnu komponentu, koja je izražena kroz životno zadovoljstvo ili zadovoljstvo određenim životnim područjima. S druge strane, kvaliteta života je širi pojam i obuhvaća obje komponente dobrobiti: sreću i životno zadovoljstvo. Prema Veenhovenu (1996) životno zadovoljstvo je jedan od pokazatelja kvalitete života, a izražava se stupnjem kojim osoba pozitivno procjenjuje ukupnu kvalitetu života. Pavot i Diener (1993, prema Bratko i Sabol, 2006) navode da je životno zadovoljstvo evaluacijski proces, gdje pojedinac prema svojim kriterijima ocjenjuje kvalitetu svoga života.

4. Pristupi u istraživanju kvalitete života

U prvoj polovici 20. stoljeća kvaliteta života se najčešće mjerila različitim pokazateljima ekonomske dobrobiti na razini države. Međutim, u suvremenim teorijskim razmišljanjima o problemima mjerenja i definiranja kvalitete života takav pristup je uglavnom izložen brojnim kritikama, jer se svodi na ekonomske mjere koje u suvremenim društvima daju ograničene informacije o kvaliteti života. O drugim područjima društvenog razvitka, zahvaljujući velikom interesu istraživača, u istraživanju kvalitete života uključeni su brojni pokazatelji koji su definirali kvalitetu života kao višedimenzionalni koncept. Prva istraživanja koja se temelje na društvenim pokazateljima kvalitete života nastala su u SAD-u. Njihov začetnik, Raymond Bauer, društvene pokazatelje definira kao „statistiku, odnosno statističke serije i sve druge oblike podataka koji omogućuju određivanje stanja i smjer kretanja u odnosu na naše vrijednosti i ciljeve“ (Bauer, 1966 : 1, prema Schuessler i Fisher, 1985). Noll (2000) navodi, da su društveni pokazatelji mjere društvenog blagostanja, koje pružaju suvremeni pogled na društvene uvjete i prate trendove u različitim područjima socijalne zabrinutosti tijekom određenog perioda. S obzirom da društveni pokazatelji imaju čvrst normativni odnos, ukoliko dođe do njihove promjene, osoba može jasno objasniti te promjene pokazatelja kao poboljšanje ili pogoršanje kvalitete života (Podgorelec, 2008). Za razliku od ekonomskih indikatora, oni daju više uvida u društvene aspekte razvoja stoga ih se često koristi za donošenja odluka i razvoj različitih politika u nacionalnom i međunarodnom kontekstu. Društveni pokazatelji mogu biti objektivni i subjektivni i detaljnije će se objasniti u narednim podpoglavljima. Uz navedena dva pristupa, objasniti će se integrativni i kvalitativni pristupi u istraživanju kvalitete života.

4.1. Objektivni pristupi u istraživanju kvalitete života

Objektivni pristup u istraživanju kvalitete života najčešće je usmjeren na prikaz sekundarnih podataka, tj. podataka koji su izvedeni iz službenih državnih statističkih zbirki, kao što je primjerice popis stanovništva. Diener i Suh (1997) navode da objektivna kvaliteta života odražava objektivne okolnosti u određenoj kulturnoj ili geografskoj jedinici. Kao objektivne pokazatelje kvalitete života, jedan grad može koristiti različite zdravstvene mjere, statistiku kriminala, razinu obrazovnih postignuća, dio korisnika socijalne pomoći u određenom području, stopu pismenosti, stopu nezaposlenosti, stopu smrtnosti novorođenčadi, očekivano trajanje životne dobi i sl. (Noll, 2000., Liao, 2009). Pacione (2003) navodi da su objektivni pokazatelji „čvrste“ mjere koje opisuju sredinu i uvjete u kojoj ljudi žive i rade. Liu (1976)

navodi da objektivni pristup u istraživanju kvalitete života ukazuje na to da su pokazatelji poput zdravlja, prihoda, stanovanja, fizičke okoline i ostali pokazatelji, koji se mogu opažati i mjeriti, pouzdane mjere kvalitete života te da postoje općevažeci standardi za procjenu tih varijabli. Poznata studija koja koristi objektivne pokazatelje je Liuovo (1976, prema Lee i Marans, 1980) izvješće o životnim uvjetima u velikim gradovima u SAD-u. Treba istaknuti kako su objektivni pokazatelji (primjerice uvjeti stanovanja, migracije) drugačiji u različitim kulturama.

Danas postoje brojni indeksi koji se temelje na objektivnim pokazateljima, a koji se primjenjuju u istraživanjima i analizi kvalitete života. Primjer je Human Development Index (Indeks ljudskog razvoja), The Index of Social Progress (Indeks društvenog napretka) (Glatzer, 2015; prema Slavuj, 2014) i Gini Index.

Slavuj (2012) navodi nekoliko prednosti objektivnih pokazatelja. Jedna od prednosti očituje se u mogućnosti komparacije grupe indikatora među pojedinim zemljama. Osim toga, objektivni pokazatelji uključuju značajan broj pokazatelja iz raznih socijalnih područja, stoga dobro odražavaju pojedine domene kvalitete života koje se ne mogu mjeriti subjektivnim procjenama (Diener i Suh, 1997).

Prilikom prikupljanja objektivnih pokazatelja mogu se javiti i određeni problemi. Objektivni pokazatelji često mogu biti podložni subjektivnim procjenama. Primjerice, kada se prikupljaju podaci o vlastitim primanjima, ljudi ponekad mogu vlastita primanja prikazati većima, nego što stvarno jesu (Das, 2008, prema Slavuj, 2012). Iako se za objektivne pokazatelje govori da su pozitivističke mjere, treba istaknuti kako se neki društveni aspekti ne mogu kvantificirati, jer ovise o subjektivnoj procjeni ljudi. Takvi aspekti mogu se pokušati zamijeniti surogatnim mjerama, a često je teško pronaći njihovu odgovarajuću zamjenu. Na kraju se može spomenuti jedan od većih nedostataka objektivnih pokazatelja, a to je da ne prikazuju iskustvenu dimenziju kvalitete života. Zbog nedostataka objektivnih pokazatelja, istraživači su se polako počeli okretati drugačijim mjerama u istraživanju kvalitete života, kao što su subjektivni pristupi, koji uključuju subjektivnu procjenu i iskustvo pojedinca.

4.2. Subjektivni pristupi u istraživanju kvalitete života

Subjektivni pristup namijenjen je prikupljanju primarnih podataka na individualnoj razini pomoću društvenih istraživačkih metoda, gdje je fokus na ljudskim ponašanjima ili procjenama aspekata kvalitete života (McCrea, Marans, Stimson i Western, 2011). Dok su objektivne mjere normativni pokazatelji stvarnosti, subjektivne mjere pokazuju razlike među pojedincima u opažanju i doživljavanju stvarnih uvjeta života. Prema Slavuj (2012) subjektivni pokazatelji mjere subjektivnu kvalitetu života neke osobe i odnose se na subjektivnu procjenu

kako objektivnog stanja okoliša tako i vlastita života. Nadalje, subjektivni pokazatelji obuhvaćaju osobne stavove, vrijednosti, vjerovanja i zadovoljstvo pojedinaca. Noll (1996) navodi da uključuju doživljaj osobe i njezinu procjenu društvenih uvjeta, koji se odnose na životno zadovoljstvo, zadovoljstvo radnim statusom, percepciju ostvarenja društvene pravednosti i dr. Zahvaljujući subjektivnim pokazateljima određuju se osnovni elementi kvalitete života i oni čine percepciju kvalitete života pojedinca. *Australian Unity Wellbeing Index* je primjer indeksa koji u obzir uzima subjektivno iskustvo kvalitete života. Ovaj indeks temelji se na prosječnim vrijednostima zadovoljstva, a uključuje i pojedine aspekte osobnoga života kao što su zdravlje, sigurnost, životni standard, životna postignuća, osjećaj pripadnosti zajednici, socijalne uvjete i sl. (Australian Unity, 2013, prema Slavuj, 2014).

Slavuj (2012) objašnjava kako se za subjektivni pristup može reći da je korisniji i složeniji od objektivnog i bolji je u procjeni kvalitete života, jer svaki čovjek za sebe određuje razinu zadovoljstva određenim područjima u životu i svojim vlastitim životom. Subjektivnim pokazateljima mogu se zahvatiti iskustvo i percepcija kvalitete života pojedinca i time postoji mogućnost određivanja i definiranja važnih dimenzija kvalitete života.

S druge strane, Andrews (1974, prema Slavuj, 2012) navodi neke od argumenata protiv subjektivnih pokazatelja, a koji se odnose na problem valjanosti, cjelovitosti i primjenjivosti. Problem valjanosti subjektivnih pokazatelja odnosi se na pitanje mjere li subjektivni pokazatelji ono što je njima planirano? Ovim pitanjem nastoji se ukazati na to, da subjektivni pokazatelji nisu toliko pouzdani kada je potrebno razumijevanje načina na koji osobe procjenjuju svoj život i neke određene aspekte koji utječu na njegovu kvalitetu. Drugo, problem cjelovitosti subjektivnih pokazatelja, odnosi se na postojanje velikog broja aspekata koji mogu utjecati na kvalitetu života i zato je teško znati jesu li uistinu obuhvaćeni svi aspekti kvalitete života. Pitanja o primjenjivosti subjektivnih pokazatelja navode na razmišljanje da ljudi nisu dovoljno osposobljeni da procjenjuju svoje životne uvjete, a s obzirom na njihovu nepouzdanost u procjenama ne mogu se kreirati javne politike. Također, subjektivni pokazatelji često nisu pogodni za uspoređivanje i teško su mjerljivi, jer različiti pojedinci gledaju različito na važnost određenog životnog područja. Osim toga na mjerenje subjektivnih stanja mogu utjecati raspoloženje, kontekst i specifično iskustvo pojedinaca.

4.3. Integrativni pristupi u istraživanju kvalitete života

Integrativni pristupi u istraživanju kvalitete života upućuju na povezanost između objektivnih pokazatelja (okolina) i subjektivne procjene tih objektivnih pokazatelja. Integriranost tih dvaju pristupa omogućava bolje razumijevanje njihovog međusobnog odnosa te daje dublji uvid u istraživanje kvalitete života. Treba naglasiti da su objektivni i subjektivni indikatori samo dvije dimenzije kvalitete života. Primjerice Pacione (2003) predlaže okvir koji sadrži čak pet dimenzija, odnosno koji integrira različite dimenzije kvalitete života: objektivnu i subjektivnu dimenziju, dimenziju vremena, specifične domene, geografsku ljestvicu i dimenziju društvene skupine.

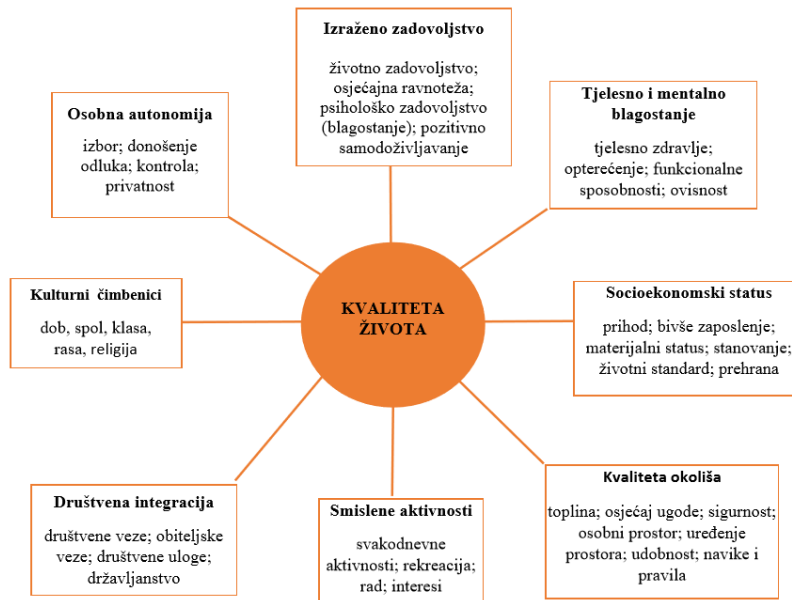
Integrativni pristup kvaliteti života prisutan je u istraživanjima autora (Cummins, 1997; Diener i Suh, 1997; Santos i Martins, 2007), gdje se u određenju kvalitete života uz objektivne pokazatelje uključuje i subjektivnu procjenu kvalitete života. Prema Cumminsu (1997) objektivna dimenzija sastoji se od kulturno relevantnih mjera objektivnog blagostanja, a subjektivna dimenzija se odnosi na zadovoljstvo pojedinca određenim komponentama kvalitete života. Kao bitne dimenzije u procjeni kvalitete života navodi materijalnu dobrobit, zdravlje, emocionalno blagostanje, intimnost, sigurnost i blagostanje zajednice. U dokumentu Eurostat (2015) kvalitetu života čine već spomenute dimenzije, a uključeno je još obrazovanje, slobodno vrijeme, socijalne interakcije, okolina u kojoj osoba živi, temeljna ljudska prava i cjelokupno zadovoljstvo životom. Iz navedenih definicija jasno je da kvaliteta života obuhvaća mnoge objektivne i subjektivne kriterije, ali treba istaknuti kako oni nemaju jednaku važnost kod različitih dobnih skupina u populaciji.

Postoje razni primjeri koji govore o vezi između objektivnih i subjektivnih indikatora i kada se na osnovi objektivnih karakteristika javljaju subjektivne percepcije i evaluacije koje predviđaju zadovoljstvo raznim područjima života u gradu ili na selu. Međutim, treba spomenuti i primjere slabe povezanosti objektivnih i subjektivnih indikatora. Postoje situacije kada objektivne okolnosti nemaju puno utjecaja na subjektivnu kvalitetu života, stoga na cjelokupno životno zadovoljstvo veći utjecaj ima zadovoljstvo određenim životnim domenama, nego zadovoljstvo objektivnim okolnostima. Objektivne okolnosti više su povezane sa zadovoljstvom određenih domena života, nego s cjelokupnim životnim zadovoljstvom.

Autorica Hughes (1990) smatra da u istraživanjima pri izradi modela kvalitete života, treba ostaviti prostora za diskusiju o važnim elementima koncepta i o standardu svakog elementa ispod kojeg se kvaliteta života smatra neprihvatljivo niskim. U zborniku radova pod nazivom *Researching Social Gerontology – Concepts, Methods and Issues* autorice Sheile M. Peace (1990), autorica Hughes (1990) u svom radu, navodi konceptualni model kvalitete života

primjenjiv na starije ljude (vidi sliku 1), svjesna da problemi preciznog definiranja pojma kvaliteta života, nisu riješeni njegovom izradom.

Slika 1. Konceptualni model kvalitete života primjenjiv na stare ljude (Hughes, 1990 : 56, prema Podgorelec, 2008 : 55).

Hughes (1990) nudi model kvalitete života primjenjiv na stare ljude (slika. 1) kojim nastoji postaviti teorijske elemente za razvoj sustavnog pristupa kvaliteti života. Model čini osam glavnih dimenzija (kulturni čimbenici, osobna autonomija, izraženo zadovoljstvo, tjelesno i mentalno blagostanje, socio-ekonomski status, kvaliteta okoliša, smislene aktivnosti i društvena integracija). Od osam navedenih dimenzija, u ovom istraživanju kvalitete života mladih na otoku Braču u obzir su uzete dimenzije specifične za mlade (smislene aktivnosti, društvena integracija, osobna autonomija i socioekonomski status). Iako postoje različiti načini konceptualizacije kvalitete života, vidljivo je da u odabiru koncepta kvalitete života istraživači nastoje uključiti dimenzije koje su na općenitoj razini utvrđene kao važne za veći broj ljudi. Te dimenzije odnose se na okoliš (mjesto stanovanja, uvjeti življenja), tjelesno i mentalno blagostanje, materijalno blagostanje, emocionalno blagostanje, interpersonalne odnose, socijalnu uključenost, osobni razvoj, samoodređenje, slobodno vrijeme, sigurnost i sl.

4.4. Kvalitativni pristupi u istraživanju kvalitete života

Važnost korištenja kvalitativnih pristupa u istraživanjima kvalitete života usmjerena je na važnost razmatranja percepcije, mišljenja, osjećaja, ideja i interpretacija ljudi. Takav je pristup neophodan za razumijevanje pojedinačnih iskustava blagostanja i otkrića novih problema koja

se odnose na kvalitetu života (Tonon, 2015). Istraživači koji prihvaćaju kvalitativni pristup u istraživanju pojma kvalitete života, uzimaju u obzir doživljaje kvalitete života samih pojedinaca i na taj način razvijaju emancipacijske istraživačke prakse. Kvalitativnim pristupom nastoje se proučavati stvari u njihovom prirodnom okolišu, a pokušava se razumjeti i interpretirati pojave u smislu značenja koje pojedinci u njih unose. U kvalitativnim studijama kvaliteta života definira se kao percepcija svake osobe o njezinom mjestu u životu, unutar kulturnog konteksta i sustava vrijednosti kojemu pripada, a koje je povezano s njezinim očekivanjima, interesima i postignućima (Tonon, 2015). U mjerenju kvalitete života mnogi istraživači koriste intervju i naglašavaju subjektivnu stranu kvalitete života (Vuletić i Ivanković, 2011). Nadalje, ističu da kvaliteta života pojedinca ovisi o njegovom iskustvu, trenutnom stilu života i aspiracijama za budućnost.

5. Kvaliteta života u Hrvatskoj

5.1. Definiranje pojma kvalitete života u Hrvatskoj

Teorijskoj raspravi o konceptu kvalitete života u Hrvatskoj pridonijeli su mnogi autori (Seferagić i Popovski, 1989; Krizmanić i Kolesarić, 1989; Lay, 1989; Šućur, 2007; Podgorelec, 2008; Krištofić, 2015). Seferagić i Popovski (1989) navode kako se kvaliteta života ne može promatrati izdvojeno, već je treba smjestiti u širi društveni kontekst. Nadalje, autorice Seferagić i Popovski (1989 : 82) kvalitetu života definiraju kao „cjelovit proces konceptualizacije, proizvodnje, raspodjele i potrošnje upotrebnih vrijednosti i ljudskih odnosa primjerenih ljudskim potrebama“. Ističu da je kvaliteta života objektivna kategorija, ali i subjektivna kategorija, stoga razlikuju mjerenje kvalitete života na razini društva u cjelini, društvenih grupa i pojedinca. Društvene grupe koje imaju bolji društveni položaj imaju i veću kvalitetu života. Osim boljeg društvenog položaja i povoljniji uvjeti u okolini pogoduju boljoj kvaliteti života većine ljudi, a nepovoljni uvjeti pogoduju sniženju kvalitete života velikog broja ljudi. Ipak, neki ljudi će bez obzira na objektivnu situaciju, svoj život percipirati visokovrijednim ili bezvrijednim. Sukladno tome, Krizmanić i Kolesarić (1989) objašnjavaju kako je kvaliteta života subjektivan doživljaj osobnog života, koji je određen objektivnim okolnostima u kojima pojedinac živi, njezinim obilježjima ličnosti i specifičnim životnim iskustvom. Svoju kvalitetu života osoba procjenjuje na osnovi percepcije uspješnosti svojih životnih uloga, poput uloge roditelja, djeteta, bračnog partnera ili drugih uloga vezanih za neke društvene aktivnosti, zanimanje, političko opredjeljenje i sl. Iz navedenog se može primijetiti da autori na kvalitetu života gledaju kao na opći stav individue prema vlastitom životu i njegovim aspektima.

Također, spomenuti autori Krizmanić i Kolesarić (1989) kvalitetu života gledaju kao psihološki fenomen, odnosno kao doživljaj zadovoljstva ili nezadovoljstva životom, koji nastaje temeljem evaluacije kvalitete življenja osobe u određenim životnim područjima kao što je posao, međuljudski odnosi, intimne veze i dr. S druge strane, autorice Seferagić i Popovski (1989) kvalitetu života vide kao cjeloviti proces, dok Vladimir Lay (1989 : 94) kvalitetu života vidi kao stanje, odnosno definira je kao „situaciju, stanje (ne)zadovoljenosti materijalnih, personalnih i socijalnih potreba pojedinca“. Prema njemu, određeni stupanj dosegnute kvalitete života u različitim dimenzijama života, konstruira položaj individue. Lay (1989) navodi glavne dimenzije kvalitete života u koje spadaju: blagostanje, sigurnost, sloboda i samorealizacija. Dimenzije blagostanje i sigurnost odnose se na civilizacijske karakteristike razvoja, a dimenzije sloboda i samorealizacija odnose se na kulturu određenog društva. Osim osnovnih dimenzija kvalitete života, navodi i posebne dimenzije kao što su: prehrana, stanovanje, zdravlje, zaposlenost, uvjeti rada, slobodno vrijeme, obrazovanje, stambena sigurnost, radna sigurnost, participacija u ekonomskoj i političkoj sferi, odsustvo samodestruktivnih oblika ponašanja i dr.

5.2. Istraživanja kvalitete života mladih u Hrvatskoj

U *Nacionalnom programu za mlade za razdoblje od 2014. do 2017.*⁵ godine, navedene su glavne smjernice za unaprjeđenje kvalitete života mladih, a odnose se na važne aspekte života mladih kao što su obrazovanje, profesionalno osposobljavanje i usavršavanje, zapošljavanje i poduzetništvo, zdravlje i zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i integraciju, volonterske aktivnosti, političku participaciju i aktivna uključenost mladih u društvo, kulturu i mlade u europskom i širem globalnom kontekstu. Kroz različita empirijska istraživanja kao i javne dokumente, koji se tiču kvalitete života mladih, postoje više manje slične glavne odrednice, koje čine kvalitetu života mladih, a tiču se materijalnog statusa, obrazovanja, zapošljavanja, profesionalnog usavršavanja, dostupnosti zdravstvene i socijalne zaštite, provođenja slobodnog vremena, kvalitete socijalnih odnosa te kvalitete koja je vezana uz stanovanje i privlačnost mjesta boravka.

Empirijska istraživanja posvećena kvaliteti života u Hrvatskoj prate objektivne pokazatelje kao što su npr. životni standard, radni status i zapošljavanje pojedinaca, ljudska prava i indeks ljudskog razvoja (Eurofound, 2014). Važni izvori objektivnih pokazatelja kvalitete života su i istraživanja Svjetske banke u kojima se prikazuje i prati životni standard ljudi, zatim UNICEF-

---

⁵ Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine

ova izvješća o pravima osjetljivih društvenih skupina (djece i žena) u Hrvatskoj i izvješća Ujedinjenih naroda za društveni razvoj.

U odnosu na druge zemlje članice Europske unije prema procjenama kvalitete života i životnog zadovoljstva stanovništva Hrvatska je pri samom dnu (Eurobarometar, 2015) i (Eurofound, 2016). Hrvatski istraživači Kaliterna Lipovčan, Brkljačić i Šakić (2007) ispitivali su razlike u subjektivnom zadovoljstvu životom među ljudima s različitim prihodima. Rezultati su pokazali da u hrvatskom društvu koje prolazi kroz brojne promjene, prihodi i materijalno stanje utječu na osobno zadovoljstvo, s time da su oni s najvećim prihodima zadovoljniji svojim ukupnim životom, materijalnim stanjem, postignućima, sigurniji su kada je riječ o svojoj budućnosti i sl. Kada se prema skali osobne dobrobiti (*Personal Well-Being Indeks-PWI*) međunarodnog indeksa dobrobiti (*International Well-Being Index-IWI*), uspoređi kvaliteta življenja u Hrvatskoj i zemljama članicama EU (EU28) pokazuje se da hrvatski stanovnici u usporedbi sa stanovnicima drugih zemalja Europske unije, imaju niže razine životnog zadovoljstva i kvalitete življenja, zadovoljstvo svojom financijskom situacijom, kao i nižu razinu povjerenja u javne i državne institucije (Kaliterna Lipovčan i Brajša-Žganec, 2017). Osim razlika na europskoj razini, istraživanje o regionalnim razlikama u Hrvatskoj koje su provele autorice Kaliterna Lipovčan i Brajša-Žganec, 2017. godine, pokazuje kako je riječ o razlikama u percepciji kvalitete života, koje su najviše vidljive između građana Sjeverozapadne Hrvatske i ostalih regija. Građani Sjeverozapadne Hrvatske zadovoljniji su svojim cjelokupnim životom, socijalnim odnosima u obitelji kao i odnosima s prijateljima. Imaju izraženiji osjećaj pripadnosti svojoj sredini, kao i osjećaj sigurnosti u budućnosti. Uz navedeno, kod njih je prisutna i veća razina povjerenja u institucije (policija, školstvo, crkva, zdravstvo i EU parlament). Na temelju rezultata iznesenih u ovom istraživanju zaključak je kako je subjektivna percepcija kvalitete življenja u određenim područjima života, viša kod stanovnika u Sjeverozapadnoj, nego u nekim drugim dijelovima Hrvatske.

Novija istraživanja kvalitete života (Podgorelec, 2008, Šućur, 2007, Vučetić i Misajon, 2011, Krištofić, 2015) vezana su uz istraživanja kvalitete života specifičnih društvenih grupa kao što su djeca i adolescenti, studenti, stari ljudi, gradsko stanovništvo, osobe oboljele od različitih vrsta bolesti (psorijaza, glaukom, multipla skleroza) i dr.

U tom kontekstu su zanimljiva istraživanja autorice Bouillet (2006) koja u obzir uzima kvalitetu života određene društvene skupine mladih i navodi da se ona može analizirati s različitih aspekata, jer je složena i u sebi sadrži mnoge specifičnosti te se odnosi na različita područja života. Kvalitetu života mladih oblikuju izvanjski uvjeti (materijalni, fizički, sigurnosni, ekološki), socijalna organizacija društva, pripadnost određenoj društvenoj grupi i

mnoge druge okolnosti. U zborniku radova „*Mladi između želja i mogućnosti*“, položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije urednice Ilišin (2006), prikazano je istraživanje autorice Bouillet (2006) koja se bavi kvalitetom života mladih u Zagrebačkoj županiji i u obzir uzima različite varijable. Odabrane varijable odnose se na „strukturu i životni standard obitelji (kvaliteta stanovanja, radni status članova obitelji, obiteljski i osobni prihodi, financijski problemi), zadovoljstvo odnosima s osobama iz socijalnog okruženja (obitelj, prijatelji) i rezidencijalnim statusom, te dostupnost javnih usluga i službi potpore kvaliteti života mladih“ (Bouillet, 2006 : 31).

Rezultati spomenutog istraživanja (Bouillet, 2006) pokazali su da kvaliteta života mladih na području Zagrebačke županije, ovisi o njihovom stupnju obrazovanja i stupnju obrazovanja njihovih očeva. Također, kvaliteta života mladih značajno ovisi i o potpori roditelja i drugih članova obitelji, a roditelji su ti koji često održavaju kvalitetu života mladih na prosječnoj razini. Nadalje, kvalitetu života mladih oblikuju mjesečna primanja, mjesečni prihodi kućanstva, posjedovanje prijevoznih sredstava te financijski problemi s kojima se suočavaju obitelji. U radu se navode još neke bitne stavke kvalitete života, kao što je kvaliteta odnosa s prijateljima i obitelji, te kvaliteta socijalnih odnosa sa susjedima, ali i privlačnosti mjesta boravišta za život mladih. Ono što znatno pridonosi boljoj kvaliteti života neke osobe jest i dostupnost različitih usluga, službi i ustanova (zdravstvene, odgojno-obrazovne, socijalne, komunikacijske).

Na kraju ovog dijela treba napomenuti kako kvalitetu života mladih oblikuju i posljedice gospodarske krize, nedostatak radnih mjesta, ukupno smanjenje broja zaposlenih, visoka stopa nezaposlenosti mladih, što ukazuju na nedovoljnu integriranost mladih (Ilišin, 2007) u društveni život i zauzimanje nepovoljnog društvenog položaja u usporedbi sa starijim generacijama. Također, mlade kao populacijsku skupinu još karakterizira raslojenost, heterogenost i dinamičnost, a postoji i problem preciznog određenja granica mladosti⁶.

---

⁶ Mladost se definira kao prijelazno razdoblje između djetinjstva i odrasle dobi, a jedinstvena karakteristika mladih je njihova niska životna dob. Ilišin i sur. (2013) objašnjavaju da se za donju granicu mladosti često uzima 15. godina života, a gornja granica nije precizno postavljena i ponekad se uzima 24., a ponekad 29. ili 34. godina života. U literaturi se često nailazi na tendenciju proširenja granica mladosti, što znači da se granice mladosti pomiču sve ranije, zbog sve ranijeg ulaska u pubertet, a prema kasnijoj životnoj dobi zbog kasnog stupanja u svijet odraslih. S obzirom na navedeno javlja se pojava produžene mladosti (Ule, 1988.; prema Ilišin i sur., 2013) do koje dolazi zbog sve dužeg školovanja, otežanog i nesigurnog zapošljavanja, sve težeg dolaženja do stambenog prostora, odlaganje zasnivanja obitelji, tendencije mladih da isprobaju različite stilove života, društvenih i kulturnih promjena u samoj strukturi obitelji te promjenama u društvima općenito (Tomić-Koludrović i Leburčić, 2001). Tranziciju u odraslu dob ne obilježava samo vremensko produženje, već su životi mladih sve manje linearni i fiksno određeni, a sve više se životni događaji zbivaju prema individualnim izborima mladih (Tomanović, 2012). Nadalje, autorica

6. Osnovna obilježja života na otoku

Otok se najčešće definira općepoznatom i vrlo jednostavnom definicijom kao dio kopna koji je potpuno okružen morem. Osim ove definicije, koja ima geografski kontekst, otoci su često bili metafora idealnih i metafizičkih mjesta (Šimunović, 1997). Lajić, Podgorelec i Babić (2001) navode neke od pogodnosti i prednosti otoka, kao što su npr. mir, klima, geografski položaj, neiskorištena poljoprivredna zemljišta, kvaliteta mora, kulturna i prirodna baština, ali i kulturna razina stanovništva (vrednovanje tradicionalnoga, pismenost i dr.). Uz mnoge pozitivne čimbenike života na otoku i zamišljanje otoka kao mjesta dostižnog sklada i idealne ljepote života, treba reći da su otočki život i otočka svakodnevnica prožeti različitim problemima i ograničavajućim faktorima. Živjeti na otoku je zahtjevnije i nesigurnije nego na kopnu, stoga su mladi na otoku posebno osjetljivi na globalne trendove koji se tiču nezaposlenosti, strukturnih promjena tržišta rada, nesigurnosti prilikom izgradnje profesionalne karijere, izloženosti prekarnim oblicima rada, iseljavanja, povećanih migracija u potrazi za poslom i sve veće ovisnosti o roditeljskoj pomoći (Roberts, 2003 : 485, prema Ilišin, 2007, Ilišin i Spajić Vrkaš, 2017, Potočnik, 2017). Tu su i mnoge svakodnevne prepreke kao što su osjećaj usamljenosti, udaljenost od kopna, manjak radnih mjesta, ograničene obrazovne mogućnosti, nemogućnost daljnjeg usavršavanja nakon fakulteta, konzervativnost zajednice i dr.

Uz socijalne i ekonomske probleme te negativne učinke ekonomske krize, glavni problemi hrvatskih otoka jesu nepovoljna demografska kretanja, odnosno nizak natalitet, starenje stanovništva, iseljavanje, zatim nedovoljna prometna povezanost s kopnom i drugim otocima te gospodarska stagnacija (Babić, Lajić, Podgorelec, 2004). Barada, Marčelić i Zdravković (2015) navode uobičajena ograničenja s kojima se susreću mladi na otoku, a to su primjerice ograničene prometne veze, nedostatak sadržaja, skromne obrazovne mogućnosti, nefleksibilnost i sezonalnost tržišta rada te usmjerenost ekonomije isključivo na turizam.

Na otoke se često gleda kao na mjesto gdje nema dovoljno sadržaja i aktivnosti koje su potrebne i zanimljive mladima. Ograničavajući faktor otočnog razvoja jest i sama otočnost, odnosno prostor koji je sa sviju strana okružen morem. Otočnost određuju tri varijable: veličina otoka, udaljenost od kopna i intenzitet kontakata i razmjena otočne s neotočnim zajednicama (Clark, 2004.; prema Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013). Drugi ograničavajući faktor razvoja je demografsko stanje, odnosno smanjenje broja stanovnika, posebno mladih i aktivnih pojedinaca. Nedostatak radno aktivne populacije ogleda se u različitim sferama gospodarskog

---

zaključno ističe kako mladost kao društveni konstrukt sve više postaje identitetska kategorija, određena životnim stilovima, a ne strukturalna kategorija, određena položajem mladih u odnosu na ostale društvene grupe.

života (Lajić, Podgorelec, Babić, 2001). Sezonski oblik turizma pridonosi beživotnom i pomalo depresivnom ozračju nakon završetka ljetne sezone. Takvo ozračje negativno djeluje na radnu perspektivu mladog aktivnog stanovništva. S druge strane, često se navodi kako su otoci posebni svijet gospodarstva, kulture i običaja, povijesti i geopolitičkog značenja, a posebno se govori kako se na otocima drugačije živi (Šimunović, 1997). Zahvaljujući tehničkim rješenjima, dobroj povezanosti danas je moguće otočki život učiniti jednostavnijim, a zahvaljujući izgradnji infrastrukture i razvoju turizma mnogi se odlučuju ostati na otoku (Nakićen, Čuka, 2016).

U svojem radu pod nazivom „*Demografski razvoj otoka Brača i sklonost otočana iseljavanju*“ (Nakićen i Čuka, 2016), navode rezultate kvantitativnog anketnog istraživanja o zadovoljstvu stanovništva životom na otoku. Uzorak je bio ne-probabilistički odabran, prigodan uzorak i njime je obuhvaćeno ukupno 151 ispitanika. Rezultati istraživanja ukazuju na zadovoljstvo životom na otoku, koje je prisutno kod većine otočana. Za otočane glavne prednosti života na otoku su povoljni prirodni uvjeti i mirniji, odnosno obiteljski način života. S druge strane, neki od nedostataka života na otoku jesu manjak društvenih i kulturnih sadržaja te nedostatak radnih mjesta. Nadalje, istraživanje je pokazalo na postojanje interesa za iseljavanjem, koji je manji na otoku Braču u odnosu na druge hrvatske otoke. Istraživači Babić, Lajić i Podgorelec (2004) u svojem radu „*Otočni izazovi: život na periferiji, odlazak ili revitalizacija otočnog mikrosocijalnog ambijenta*“, analizirali su život na otoku, životna iskustva, preferencije želje, očekivanja i probleme s kojima se susreću mladi i stari stanovnici tri zadarska otoka. Ispitanici su svjesni mnogih prednosti i nedostataka otočnog života, odnosno problema otočkih lokaliteta kao što su odlazak mladih ljudi s otoka, nedostatak kulturnih i zabavnih sadržaja, odvojenost od kopna i osamljenost. Zaključna razmatranja autora idu u smjeru karakterizacije otoka kao ambijenta, koji ima periferan položaj u hrvatskom društvu, stoga je potrebno zajedničkim angažmanom otočana i ostalih društvenih aktera, doprinijeti oživljavanju otoka s kojeg odlaze najvitalnije dobne skupine.

Istraživanja otoka i njihovih zajednica, navodi na razmišljanje, kako se otoke ne može isključivo promatrati kao izolirane prostore u kulturnom i društvenom smislu, zbog geografske odvojenosti otoka (Barrowclough, 2010). Treba reći da niti jedan hrvatski otok nije toliko udaljen od kopna, da bi se promatrao kao potpuno zatvorena zajednica. U suvremenom društvu nema izoliranih otoka u punom smislu riječi, jer su njihove zajednice na različite načine povezane s drugim ljudima i kulturama te pravcima seljenja. Podgorelec i Klempić Bogadi (2013) navode da su migracije utjecale na tradicijsku kulturu otoka, koja se polako mijenja, modernizira i globalizira. S druge strane, otočani koji žive na otoku, ali i oni u iseljeništvu

zadržavaju jak osjećaj pripadanja svom otoku. Za otočke zajednice koje su područja s razvojnim posebnostima⁷ može se reći da se nalaze između ruralnoga i urbanoga prostora (Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013). Danas je očito smanjivanje razlika između ruralnog i urbanog prostora, zahvaljujući životu u umreženom društvu, gdje se pod utjecajem novih tehnologija i medija kulturni utjecaji šire u sve dijelove svijeta (Lukić, 2010). Ipak treba naglasiti da ruralna područja još uvijek imaju različite probleme u odnosu na urbana područja, a stanovništvo ruralnih područja ima i drugačiji obrazac životnih iskustava od urbanog stanovništva. Ruralne društvene prostore kao i njihove zajednice karakterizira blizak i poseban odnos prema prirodi i zemlji kao vrijednim resursima (Ruiz Zanabria, 2015), visoka učestalost interakcija i razmjena koje omogućuju susjedske odnose, održavanje bliskih odnosa i društveni red održavan neformalnom kontrolom (Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013). S jedne strane, otok je prostor kojeg karakterizira posebno zimi, ruralna idila mirnog ritma života u kojoj su ljudi usmjereni na prirodu, a poljoprivreda se djelomično zadržala kao način života. Tu je prisutna i socijalna integracija kroz rodbinske i susjedske odnose, postojanje tradicionalnih oblika provođenja slobodnog vremena, tradicionalna podjela poslova u kućanstvu, važnost pripadanja zajednici i sl. Na drugoj strani, prisutni su mnogi elementi urbanog načina života, počevši od prisutnosti urbaniziranih sadržaja na otoku, kao što su primjerice specijalizirane trgovine, trgovački supermarketi, ustanove lokalne vlasti, pošta, teretane i dr. Tu je i blizina većeg urbanog središta (Splita), koja utječe na iskustva života ljudi na otoku pridonoseći izgradnji urbanog stila života.

6.1. Objektivni pokazatelji kvalitete života na otoku Braču

Otok Brač je srednjodalmatinski otok koji se ističe svojom veličinom, položajem i bogatstvom struktura. Prema geografskom kriteriju i teritorijalnoj nadležnosti otok Brač je otok Splitsko dalmatinske županije (Prijedlog zakona o otocima, 2018). Kada je riječ o udaljenosti od kopna spada u skupinu priobalnih otoka, odnosno nalazi se u skupini otoka koji su najbliži kopnu. Površina otoka Brača iznosi 395,4 km², što znači da je treći po veličini od svih hrvatskih otoka i najveći srednjodalmatinski otok⁸. Budući da otok Brač administrativno pripada Splitsko-dalmatinskoj županiji, čini 8,7% njenog kopnenog dijela i 0,7% ukupnog nacionalnog

---

⁷ Zakonom o otocima otoci Republike Hrvatske ubrajaju se u područja s razvojnim posebnostima i time im je određen specifičan planski i programski pristup nositelja politike područnog (regionalnog) i otočnog razvoja. Nadalje, gradovi koji postoje na otocima i koji prema posljednjem popisu stanovništva imaju više od 2 000 stanovnika ili su određeni kao područna i lokalna središta u sustavu prostornog uređenja ubrajaju se u otočna urbana područja (Zakon o otocima, 2006 - 2018).

⁸ Program ruralnog razvoja 2014.-2020.

teritorija. Ukupno obuhvaća osam jedinica lokalne samouprave, a to su: grad Supetar (29,13 km²) i općine: Bol (25,4 km²), Milna (36,07 km²), Nerežišća (78,28 km²), Postira (50,86 km²), Pučišća (103,37km²), Selca (54,11 km²) i Sutivan (22,19 km²). Na Braču ukupno ima 22 naselja. Položaj otoka i njegova mediteranska klima uvjetovali su rano naseljavanje otoka. U 19. stoljeću razvijalo se vinogradarstvo i pokrenute su maritimne djelatnosti što je utjecalo na prostorno povezivanje i to se odrazilo na otočku naseljenost. Brojnim krizama koje su kasnije uslijedile stanovništvo se počelo iseljavati i taj proces nije zaustavljen do danas.

Tablica 1. Broj stanovnika, površina, gustoća naseljenosti, broj naselja⁹

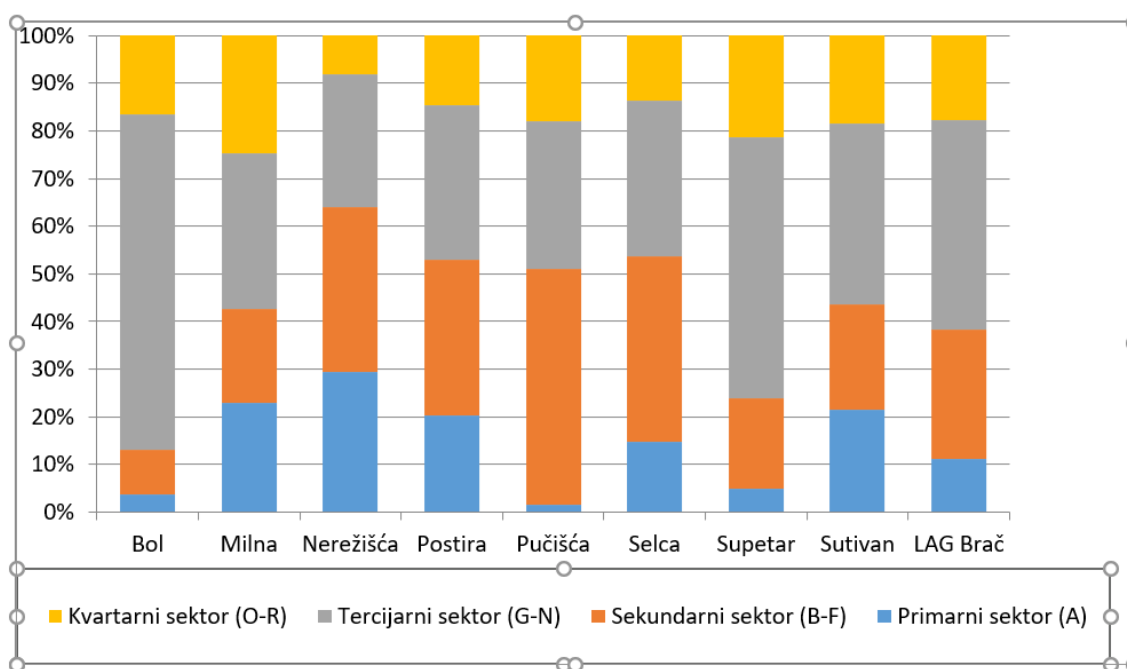
JLS	Broj stanovnika 2011.	Površina	Gustoća naseljenosti 2011.	Udio stanovništva u ukupnoj populaciji LAG-a (%)	Broj naselja 2011.
Bol	1630	25,4	64,2	11,7	2
Milna	1034	36,07	28,7	7,4	3
Nerežišća	862	75,28	11,5	6,2	3
Postira	1559	50,86	30,7	11,2	2
Pučišća	2171	103,37	21,0	15,6	3
Selca	1804	54,11	33,3	12,9	4
Supetar	4074	29,13	139,9	29,2	4
Sutivan	822	22,19	37,0	5,9	1
Lokalna akcijska grupa Brač	13956	396,41	35,2	100,0	22

Prema popisu iz 2011. godine, od ukupno 22 naselja skupini malih naselja pripada 13 naselja, a četiri otočna obalna naselja brojala su više od 1 000 stanovnika. U njima je živjelo ukupno 7 780 stanovnika, odnosno oko 56% ukupnog stanovništva (Program ruralnog razvoja 2014.-2020). Prema demografskoj starosti stanovništvo otoka Brača pripada tipu izrazito starog stanovništva. Godine 2011. prosječna starost stanovništva iznosila je 45,1 godinu, što je za 4,3 godine više od županijskog prosjeka. Prosječno najstariju populaciju imaju općina Milna (48,5), Selca (46,9) i Sutivan (46,7).

⁹ Dokument razvojne strategije Lokalne akcijske grupe Brač 2014.-2020. godine

Prema gospodarskoj strukturi na otoku Braču su prisutni svi gospodarski sektori, a posebno se ističu otočna mjesta s dominacijom određenih gospodarskih sektora. Zahvaljujući prirodnim resursima otoka, oduvijek su bile zastupljene tradicionalne privredne grane kao što su: stočarstvo, ribarstvo, uzgoj vinove loze i maslina, šumarstvo te obrada kamena. U današnjoj strukturi zaposlenosti i ukupnim prihodima sve veći udio zauzimaju turizam i s njime povezane uslužne djelatnosti poput iznajmljivanja smještaja, pripreme i posluživanja hrane.

Tablica 2. Sastav zaposlenih prema zanimanju¹⁰

Prema podacima popisa iz 2011. godine struktura zaposlenih prema zanimanju ukazuje na dominaciju tercijarnog (uslužnog) sektora (43% zaposlenih). U općini Bol posebno je izražen udio zaposlenih u tercijarnom sektoru (više od 70% zaposlenih). U poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (A) zaposlenih je oko 11% i tu prednjače općine Nerežišća (oko 30%) te Milna i Sutivanu (oko 22%). U sekundarnom (prerađivačkom) sektoru zaposleno je 27% stanovništva, gdje se ističe općina Pučišća (oko 50%) (Sl. 2).

6.2. Prometna povezanost otoka Brača

Kvaliteta života na nekom otoku dosta ovisi o razini povezanosti ili izoliranosti otoka s kopnom, s drugim otocima i povezanosti između naselja na pojedinom otoku. Prometna povezanost često se ubraja u objektivne čimbenike kvalitete života, koji određuju svakodnevnicu

¹⁰ Dokument razvojne strategije Lokalne akcijske grupe Brač 2014.-2020. godine

ljudi (Podgorelec, 2008). Sukladno tome, cestovni promet je važan aspekt otočnog života, jer osigurava povezanost naselja i ljudi, naseljenost, gospodarski napredak određenog područja i stvara preduvjete za razvoj turizma. Iako je mreža državnih, županijskih i lokalnih cesta na otoku Braču relativno dobro razvijena, njihova kvaliteta nije zadovoljavajuća (Program ruralnog razvoja 2014.-2020). Otok Brač je veliki otok, stoga je prijevoz unutar otoka i kopnenog središta kojem gravitira Splita, bolji nego na drugim manjim hrvatskim otocima. Međutim, cijene javnog prijevoza su poprilično visoke, a čestina autobusnih linija između pojedinih naselja na otoku nije zadovoljavajuća. Trajektne veze do Brača su česte i ostvaruju se iz gradova na kopnu Splita i Makarske. Glavna otočna luka i jednina od županijskog značaja je Supetar.

6.3. Kulturne manifestacije

Osim prometne povezanosti otoka, bitan aspekt otočnog života, posebno mladima jest dostupnost različitih kulturnih i zabavnih sadržaja na otoku. Tako na otoku postoji centar za kulturu Brač (Nerežišća) koji obuhvaća Muzej otoka Brača u Škripu, Galeriju „Branislav Dešković“ u Bolu i Pustinju Blaca¹¹. Od muzeja treba istaknuti eko-muzej Pustinja Blaca, muzej Dominikanskog samostana u Bolu i Muzej maslinovog ulja u Škripu. Na Braču ima 4 kina, a treba spomenuti i tri međunarodna filmska festivala: Brač Film Festival (međunarodni festival igranog filma), Supetar Super Film Festival (međunarodni festival europskog dokumentarnog filma) i Međunarodni festival kratkometražnog filma u naselju Postira. Osim filmskih festivala, u gotovo svim bračkim mjestima održavaju se različite priredbe, a kulturni život Brača obogaćuju likovne izložbe, večeri bračke poezije u dijalektu, različiti koncerti i drugo. Vidljivo je da na Braču postoje različite manifestacije tijekom ljetnih mjeseci kao što su: Brački ljetni međunarodni karneval, Potezanje Mrduje (Milna), festival Vanka regule (Sutivan), festival urbane glazbe Voi'sa (Supetar), pjesnička manifestacija Croatia rediviva (Selca) te kulinarska manifestacija „Noć hrpačuše“ (Dol). Što se tiče udruga, na Braču je registrirano 15 udruga koje djeluju u području kulture i umjetnosti, od toga ih je 6 u Supetru. Na kraju treba istaknuti, kako je većina kulturnih i zabavnih sadržaja ponuđena i održava se isključivo u ljetnom vremenskom periodu, što se odražava i na kvalitetu života otočana, koja sukladno tome nije jednaka u ljetnom i zimskom vremenskom periodu.

---

¹¹ Dokument razvojne strategije Lokalne akcijske grupe Brač 2014.-2020. godine

Navedeni objektivni pokazatelji kvalitete života na otoku Braču i određene specifičnosti života mladih na otoku pokazuju kako je otok primjer jedinstvenog i složenog prostora življenja, koji sa svojim prirodnim, gospodarskim, kulturnim i društvenim aspektima oblikuje kvalitetu života svakog pojedinca. Zahvaljujući jasnim granicama, otok se često smatra prigodnim laboratorijem za istraživanje različitih društvenih procesa, ali treba reći kako otoci ipak nisu mali izolirani svjetovi, jer se i na njima uočavaju mnoge globalne društvene promjene (Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013). Želeći istražiti specifičan svijet otoka i kvalitetu života njegovih stanovnika, istraživač treba uzeti u obzir čiju kvalitetu života istražuje, koje su koristi za sudionike istraživanja ili šire zajednice od provedenog istraživanja, kako se u svakodnevnoj uporabi razumijeva kvaliteta života među ljudima te koji pristup odabrati u istraživanju kvalitete života (Rapley, 2003). Svaki aspekt neke društvene sredine ima svoju određenu kvalitetu, koja djeluje na kvalitetu življenja koji pojedinci doživljavaju. Kako bi se postiglo razumijevanje kvalitete života mladih unutar specifičnog konteksta njihova življenja i odrastanja, provest će se kvalitativno istraživanje, uzimajući u obzir da se čimbenici koji djeluju na kvalitetu života, razlikuju se od osobe do osobe te ovise o životnim uvjetima kao i promjenama u okolini (Podgorelec, 2008). Kvaliteta života može se bolje shvatiti ukoliko se u obzir uzme društveni i kulturni kontekst neke zemlje.

7. Metodologija istraživanja

7.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je kvaliteta života mladih na otoku Braču.

7.2. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja jest istražiti i opisati kvalitetu života mladih u pojedinim mjestima na otoku Braču kroz nekoliko osnovnih dimenzija kvalitete života. Prvo se želi doznati kakav je način života mladih u pojedinim mjestima na otoku Braču. Osim toga, želi se istražiti kako izgleda prosječan dan sugovornika i njihovo slobodno vrijeme te kako mladi vide međugeneracijske odnose u otočkim zajednicama, na koje načne su uključeni u zajednicu i koja su glavna mjesta njihovog okupljanja. Na kraju se želi ispitati kako mladi vide život s roditeljima.

7.3. Istraživačka pitanja:

1. Opisati kvalitetu života mladih u pojedinim mjestima na otoku Braču.
2. Istražiti i opisati kako mladi vide međugeneracijske odnose u pojedinim mjestima na otoku Braču.
3. Istražiti kako mladi u pojedinim mjestima sudjeluju u životu svojih otočkih zajednica.
4. Utvrditi osjećaju li mladi da imaju dovoljno autonomije u životu i kući u kojoj žive s roditeljima.
5. Istražiti kako mladi otočani vide zajednički život s roditeljima.

7.4. Metoda i uzorak

Istraživanje koje je provedeno je eksploratorne naravi, a zadatak eksploratornih istraživanja jest istražiti društvene fenomene bez eksplicitnih očekivanja. Eksploratorna vrsta istraživanja pomaže u stjecanju početnih spoznaja o istraživanoj temi i spoznaja koje pomažu jasnije formulirati problem ili hipoteze za deskriptivna ili eksplanatorna istraživanja (Schutt, 2012). U ovom istraživanju pokušalo se doznati, kako mladi percipiraju život na otoku, kako se slažu s značajnim drugima, kakva značenja daju svojim akcijama i kojim temama pridaju važnost

Istraživanje je provedeno tijekom lipnja i srpnja 2018. godine na otoku Braču, odnosno na području sedam bračkih općina (Bol, Milna, Nerežišća, Postira, Pučišća, Sutivan i Selca) i jednom gradu (Supetar). Ukupno je provedeno jedanaest intervjua s mladima koji žive i rade na otoku Braču. Za prikupljanje podataka odabrana je metoda polu-strukturiranog intervjua. Ta metoda odabrana je zato što se razgovori vode po unaprijed pripremljenoj strukturi pitanja,

istraživač sugovornicima navodi glavne teme razgovora, a sugovornici slobodno izražavaju svoja mišljenja o postavljenim temama (Denscombe, 2007). Tijekom provedbe intervjua, sugovornicima su se postavljala i dodatna pitanja, kako bi se prikupili dodatni podaci o temi i postiglo bolje razumijevanje istraživane teme.

Protokol na temelju kojega su provedeni intervjui činila su tri dijela, s time da je drugi dio protokola glavni i sastavljen je od četiri kategorije pitanja, koja se odnose na kvalitetu okoline, svakodnevne aktivnosti i interese, društvenu integraciju i osobnu autonomiju mladih. U prvom dijelu protokola željelo se doznati osnovne podatke o sugovornicima, gdje rade na otoku, koliko dugo žive na otoku, jesu li njihovi roditelji rodom s otoka, gdje rade njihovi roditelji te koliko im je važno što su otočani. Drugi, glavni dio protokola, odnosio se na način života u pojedinim mjestima na otoku Braču, glavne prednosti i nedostatke života u pojedinim mjestima na otoku te koje su razlike u načinu života na otoku u ljetnom i zimskom vremenskom periodu. Što se tiče kategorije pod nazivom svakodnevne aktivnosti i interesi bilo je važno doznati kako izgleda prosječan dan sugovornika, kako provode slobodno vrijeme i kakav je njihov društveni angažman u zajednici. U temi društvene integracije željelo se doznati kako se mladi slažu sa starijim generacijama, gdje se najčešće okupljaju, koje aktivnosti postoje za mlade u njihovim mjestima te kakav je položaj i život mladih na otoku općenito. Posljednja tema u glavnom dijelu, odnosila se na osobnu autonomiju, odnosno željelo se doznati kako je živjeti s roditeljima, jesu li roditelji podrška u važnim životnim odlukama te kakva je financijska situacija sugovornika i njihovih roditelja. Osim navedenog, željelo se doznati kako su podijeljeni poslovi u kućanstvu i kakva su očekivanja od žena i muškaraca u malim otočnim sredinama. Završni dio protokola odnosio se na percepciju budućnosti mladih otočana.

Pri odabiru sugovornika u obzir su uzeti kriteriji dobi (od 18 do 34), mjesto stanovanja (mjesto na otoku), radni status (zaposleni), bračni status (neoženjen/neudana) i stanovanje s roditeljima u obiteljskoj kući, što je bio jedan od glavnih kriterija sudjelovanja u istraživanju. Kod sugovornika je postojala maksimalna varijacija u obrazovanju i zanimanju. Što se tiče oblika zaposlenja neki sugovornici su zaposleni na neodređeno uz puno radnu satnicu, neki su zaposleni na određeno vrijeme, a neki su zaposleni u obiteljskom obrtu. U odabiru uzorka korištena je metoda snježne grude, odnosno odabran je početni uski krug ljudi s potrebnim karakteristikama za istraživanje koji je upućivao istraživačicu na druge osobe koje bi se također mogle ispitati (Milas, 2005).

Istraživačica je obavljala sve dogovore oko intervjua i direktno kontaktirala sugovornike. Intervjui su snimani diktafonom uz prethodni pristanak sugovornika i nakon toga su transkribirani od riječi do riječi. Tijekom razgovora vodile su se bilješke koje su korištene

za analizu podataka. Vrijeme trajanja intervjua bilo je između 40 minuta i 1 h i 10 minuta, bez uvodnog razgovora sa sugovornicima i objašnjavanja svrhe istraživanja. Intervjui su vođeni jedan na jedan na različitim lokacijama. Većina intervjua (sedam intervjua) provedeno je u kafićima u različitim mjestima na otoku Braču, dva intervjua su provedena na radnom mjestu sugovornika, jedan intervju je proveden u vanjskom dijelu kuće sugovornice, a jedan u kući sugovornice. Analiza transkribiranih intervjua provedena je u tri koraka. Prvo je napravljena deskriptivna analiza dobivenih podataka. Na temelju deskriptivnih kodova izdvojile su se tri glavne teme po kojima su obrađeni rezultati istraživanja: način života mladih otočana, društveni aspekti kvalitete života i suživot mladih otočana i njihovih roditelja. Posljednjim korakom u analizi dobivenih podataka nastojalo se interpretirati dobivene rezultate istraživanja na analitičkoj razini.

Prije provedbe intervjua svim sudionicima istraživanja dana je izjava o suglasnosti za sudjelovanje u istraživanju, koju su potpisali i koja im osigurava anonimnost i povjerljivost podataka. Kod prikazivanja podataka nigdje se ne spominje ime i prezime sugovornika. Također nastojalo se izbjeći spominjanje detalja koji bi mogli otkriti njihov identitet. Snimke i transkripti razgovora nalaze se kod istraživačice i korištene su samo za potrebe ovog rada. Etičke pretpostavke istraživanja objašnjene su posebno svim sugovornicima i nalazile su se u izjavi o suglasnosti za sudjelovanje u istraživanju, koja im je dodijeljena prije provedbe intervjua. O etičkim načelima vodilo se računa kod pripreme, provedbe, analize i razrade rezultata. Tijekom dogovaranja intervjua sugovornici su upoznati s namjerom istraživanja. Prvo se dobio njihov usmeni pristanak za sudjelovanje u istraživanju. U pismenom obliku pristanak je potpisan prije provođenja svakog intervjua (Izjava suglasnosti o sudjelovanju u istraživanju). Audio zapisi, transkripti provedenih intervjua i svi podaci o sugovornicama pohranjeni su i dostupni samo istraživačici.

7.5. Osvrt na vlastitu poziciju u provedbi istraživanja

Istraživanje kvalitete života mladih koji žive na otoku Braču bilo je korisno i prije svega značajno iskustvo, koje mi je kao mladoj osobi, koja je također odrasla na otoku puno značilo. Prije i za vrijeme provođenja intervjua bila sam prijateljski raspoložena prema sugovornicima te sam nastojala zadobiti povjerenje sugovornika, koji su se odazvali pričati o svojem iskustvu života na otoku. Kod nekih sugovornika javio se osjećaj nelagode koji je došao do izražaja na početku razgovora, kada se razgovor krenuo snimati. Kako je razgovor dalje tekao, nelagoda kod sugovornika se smanjivala. Zanimljivo je spomenuti iskustvo prije provedbe jednog intervjua kada me sugovornica provela kroz svoje mjesto na otoku pokazujući mi značajne

objekte i svakodnevna mjesta okupljanja ljudi iz mjesta. Ponekad su sugovornici smatrali, da mi nemaju mnogo za reći o životu na otoku, jer su mislili kako sam rođena i živim na otoku, da jako dobro poznajem kakav je otočki život.

8. Rezultati i rasprava istraživanja

U ovom dijelu rada prikazani su rezultati i rasprava istraživanja o kvaliteti života mladih na otoku Braču. Ukupno je obrađeno jedanaest intervjua. Sugovornici su birani po kriteriju dobi, mjestu stanovanja, radnom statusu (zaposleni) i stanovanju u obiteljskoj kući s roditeljima. Sugovornici su maksimalno raspršeni prema kriteriju obrazovanja i zanimanju. U prikazu rezultata, citatima sugovornika prikazati će se njihova autentična razmišljanja, kako bi se što jasnije dao pregled konteksta u kojem oni žive i razvijaju se. Intervjui su interpretirani i prikazani kroz tri tematske cjeline način života mladih otočana, društveni aspekti kvalitete života i suživot s roditeljima.

8.1. Način života mladih otočana

Tematska cjelina pod nazivom način života mladih otočana odnosi se na opis života u pojedinim mjestima na otoku, njegove prednosti i nedostatke te razlike u načinu života u ljetnom i zimskom periodu. Također, tu su uključene i teme o sadržaju prosječnog dana i način provođenja slobodnog vremena mladih na otoku. Život u pojedinim mjestima na otoku izgleda mirno i predvidivo, bez većih organiziranih događanja za mlade. U malim mjestima na otoku pretežno prevladava starije stanovništvo i osjeti se usporeniji životni ritam, što se posebno osjeti u zimskom periodu. S druge strane urbano središte otoka nudi više izbora sportskih aktivnosti i sportskih objekata, koje druga manja i udaljenija mjesta nemaju, stoga sugovornici život u jedinom gradu na otoku opisuju kao lijep bez većih zamjerki o mogućnostima koje se nude.

XXX je baš mirno mjesto, ono kako bi se reklo za doći umrijeti, tako bi ga ja opisao. S-1

Život u XXX je monoton, dosadan, nema zabave ni ništa. Doslovno, što je jedan čovjek rekao: „Najljepše groblje na svijetu“. Nema događaja. Mjesto je donekle i mrtvo, nazad 100 godina u XXX je bilo 2 000 ljudi. Sada ima ispod 1 000 to nam govori sve. S-11

(...) lijepo ima sve šta ti treba. Imaš dućane, banke i sve. Ništa ne nedostaje trenutno u XXX. Imaš igrališta milijun, imaš animacije, doslovno imaš sve šta možeš imati i u XXX [veće urbano središte] i XXX [veće urbano središte]. S-2

Život u XXX mogu reći, da je vrlo intenzivan i brz ljeti. Koliko je ljeti brz, toliko je i zimi usporen. Za mladog čovjeka nema dodatnog sadržaja, osim ići u kafić. Znači nema

dvorane. Nema. Mislim po meni je najveći problem šta XXX nema veću školsku dvoranu, šta nema igralište za nogomet i košarku. To je mislim tragedija za jednu općinu. S-9

Glavne prednosti života u pojedinim mjestima na otoku jesu manje stresan život nego u gradu, poznanstva među ljudima u zajednici, manje nasilja, jednostavnost, bezbrižnost, opuštenost, mir, pogodan ambijent za osnivanje obitelji, veća sloboda djece u kretanju izvan kuće, međusobno pomaganje, blizina radnog mjesta i ostalih potrebnih sadržaja. Osim toga, sugovornici pozitivno doživljavaju lijepu prirodu oko sebe, tišinu, nezagađeni zrak, zdravu hranu iz vlastitog vrta i mogućnost posjedovanja domaćih životinja. Život u malim zajednicama u kojima se svi međusobno poznaju, doprinosi većem doživljaju osobne i društvene sigurnosti. Prema istraživanjima na atlantskim otocima (Royle, 1992; prema Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013) ispitanici u pozitivne čimbenike života na otoku navode slične elemente kao primjerice mir, bliskost zajednice, kvalitetu okoliša, slobodu i sigurnost.

Prednosti su ajmo reći šta imaš svoj mir i uvijek svoju ekipu, ne radi se toliko gluposti, nema kriminala, nasilja i toga svega. Miran si i možeš ostaviti kuću otvorenu. Neće ti nitko uletiti i ne moraš se uopće bojati. S-2

Prednosti za mlade ljude postoje. Pogotovo ako nađu posao na otoku. Oni su tu na svome, na poznatom su terenu i ne moraju s ničim kretati ispočetka. Svi imaju, devedeset posto ljudi ima svoje kuće, a ako nema svoje onda mogu ostati s roditeljima i puno im se lakše razvijati. S-4

Prednosti su što je dobro za nekakav obiteljski život. Znači jednostavnost i nema toliko straha koliko u gradu. Recimo, meni je najbolje to još od svog djetinjstva, što možeš biti u dvoru. Možeš biti po cesti i igrati se. Nema ono budi u kući i zatvoren u kutiji u stanu. S-3

Prednost je da znaš ljude oko sebe. S-7

Ne trebaš ići daleko na posao putovati, nego ti je to sve tu u roku par minuta. I šta je još prednost? Prednost je tko voli prirodu tipa masline, loze i želi se time baviti tu ima velikog potencijala (...). S-9

Prednosti su da imaš mir i tišinu, znači to su jedine prednosti. S-11

Treba istaknuti da prednosti otočnog života u pojedinim mjestima na otoku sugovornici uglavnom povezuju s godišnjim dobom kasno proljeće i ljeto, kada na otok uglavnom dolaze turisti iz različitih dijelova Hrvatske i svijeta. S obzirom na to, u sezoni sugovornici imaju puno više mogućnosti za stjecanje novih poznanstava i druženje s ljudima koji dolaze na otok. Tada su otvoreni brojni kafići, restorani, koktel barovi i disko klubovi. Organiziraju se različite ljetne manifestacije (potezanje Mrduje, festival urbane glazbe Voi's, ljetni karneval), ribarske večeri i tradicionalne svečanosti (fjere) koje su rado posjećene od strane mladih otočana i turista koji se ljeti nađu na otoku. U ljetnom vremenskom periodu većina općina na otoku Braču ima i programe kulturnog ljeta, a tu su još i filmski festivali, kazališne predstave, likovne izložbe, koncerti i sl. Ljeti se životni ritam mijenja i život na otoku postaje dinamičan i ubrzan, a nude se i mogućnosti koje nisu prisutne u zimskom vremenskom periodu.

Znači ljeti tu možete naći doslovno od igle do lokomotive, dok zimi morate moliti Boga da nađete komad piletine u dućanu [smijeh]. S-6

Ljeti tako izađeš, prošeta se i popije piće. Ima ljudi. Ima događanja. Sutra je živa glazba, a večeras je nama svetac mjesta. Tamo se velika vatra pali ispred jedne crkvice, onda to je jedna ceremonija preskakanja vatre i tako to. Uvijek ima neko događanje. S-1

U sezoni je to sve drugačije, jer smo svi u pokretu i drugačije se kreće sve zajedno (...). Zato i živimo. Mislim zato i čekamo to ljeto radi tih fjera i tih svih organiziranih događaja, moto partija. Tu se na neki način ispucamo za svu tu zimu, jer zima je došla takva da mladi uopće nemaju mogućnosti, gdje ni izaći. S-4

Ljeti je super, ljeti je bolje nego bilo gdje. Ima aktivnosti. Imaš vremena. Dug je dan. Možeš i raditi i ići na plažu, možeš šta god hoćeš, tako da je ljeti puno bolje. Naravno sezona je. Sve i svatko radi nešto više preko ljeta. Ove godine vjerojatno će biti za feštu neki turnir na balote i tako to. Bit će lutrija i tijekom ljeta biti će i neki nogometni turnir. S-5

Ljeti ima ribarska večer. Imaju bendovi razno razni, imaju kazališne predstave kraj crkve, a ima i to potezanje Mrduje ljeti. Mislim ljeti se ne može reći da je dosadno i da nema događanja. S-9

Uz navedene pozitivne čimbenike i pogodnosti otočnoga života, treba spomenuti iskustva mladih o glavnim nedostacima života u njihovim mjestima na otoku. Postoje mjesta na otoku u kojima na lokalnoj razini nedostaju osnovne odgojno-obrazovne institucije (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola), zdravstvene institucije (ambulanta, bolnica, ljekarna) i administrativne institucije. Zbog nemogućnosti zadovoljenja osnovnih potreba (primjerice odlazak liječniku, odlazak u ljekarnu, kupovina odjeće i obuće, odlazak po gorivo za auto, odlazak u banku, nabava materijala za gradnju, rasonoda, odlazak u knjižnicu) mladi svakodnevno putuju, prvo u mjesto koje je centar njihove općine ili najčešće grad Supetar, a nakon toga često u najbliže veće urbano središte, odnosno Split. Sugovornici se ne mogu osloniti na javni prijevoz unutar otoka, jer je on u nekim mjestima rijedak i nije prilagođen potrebama stanovnika. Također, ne postoji dobra organizacija javnog prijevoza za udaljenija mjesta na otoku (primjerice na relaciji Bol - Milna, Dračevica - Povelja i dr.). Takve prilike zahtijevaju veliku mobilnost mladih na otoku, odnosno postoji potreba da se raspolože svojim ili zajedničkim obiteljskim prijevoznim sredstvom. Posjedovanje automobila uvelike olakšava svakodnevnicu mladih otočana. Veliki nedostatak mladima je osjećaj usamljenosti, koji više dolazi do izražaja zimi u manjim zajednicama, gdje je prisutan manjak šireg kruga društvenih kontakata, jer se mnogi mladi školuju izvan otoka, a neki su već odselili u potrazi za boljim životom i na otok dolaze samo ljeti. Jedan od problema života na otoku je i skupoća koja utječe na plaće sugovornika i kvalitetu života općenito. Prema Royle (1992; prema Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013) negativni čimbenici života na atlantskim otocima jesu nedostatak sadržaja, izolacija, manjak radnih mjesta, politički sustav i konzervativnost zajednice.

Život na otoku je skuplji nego u gradu. Ograničen si na tu jednu pekaru i ako je deset kuna neko pecivo, deset kuna je hoćeš ili nećeš. U gradu je drugačije, nekako imaš izbora pa je to odmah razlika u životu i jeftinije je (...) S-3

Sve se zapravo svodi na to da je malo ljudi, premalo je ljudi da bi ostala neka, da bi zajednica rasla ne može rasti ako nema ljudi. S-5

Svi nedostaci se svedu od desetog do trećeg mjeseca, kada u XXX rade doslovno tri kafića, kada nema niti jednog otvorenog restorana, kada ne radi ni kino, kada nema nikakvih glazbenih događaja i ničega. Mislim da je to jako loše za one ljude koji ostaju u XXX i koji tu žive cijelu godinu, da im se ljeti nudi sve, a zimi ništa. S-6

Nemaš ni doktora, ni banku, ni policiju, ni poštu, ni ništa, razumiš. S-7

Nedostaci su izoliranost od svega, ovisni ste o trajektu, nema puno mogućnosti, recimo nekih društvenih mogućnosti, da možete ići na pilates i tako te neke stvari. Toga nedostaje. Možda i recimo neki zastarjeli mentalitet. Eto to su po meni nekako najviše neki nedostaci. S-8

Mislim da nema puno pozitivnih stvari za mladog čovjeka. Pogotovo ne možeš ići ni u kazalište, ni u kino, a zimi ni restorani ne rade. Ne možeš se ni družiti nešto vani. Tako da se to sve svede na posao i kuću, a to nije smisao života. S-9

Nedostaje ambulanta. Nje više nema i to je prvi nedostatak. Za sve liječničke potrebe trebamo ići u grad XXX. Dosta smo vezani za taj grad. S-4

Većina nedostataka otočnog života dolazi do izražaja u zimskom vremenskom periodu. Za mlade zima na otoku pokaže pravo lice marginaliziranosti i ranjivosti otočnih zajednica i ljudi koji žive na otoku (Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013). Prema iskustvu sugovornika zima na otoku je teška, tužna, monotona i mračna. Javljuju se osjećaji usamljenosti i izoliranosti. U nekim mjestima nedostaje ljudi za druženje, a posebno nedostaje mladih ljudi, jer pretežno prevladava starija populacija. Prema riječima jednog sugovornika zimi se svi zatvore u svoje kuće, nema događanja i aktivnosti koje se organiziraju za mlade, kako bi se više povezali i međusobno družili. S druge strane, zahvaljujući entuzijazmu i trudu pojedinih mještana i ljudi u udrugama, ponekad se u većim mjestima organiziraju predstave ili neke aktivnosti uoči božićnih blagdana.

Zimi nema nikoga. Pretežno starija populacija ljudi. Zimi padne kiša, snijeg i led nema tu zatvoriš se u kuću kao i svi. (...) zimi je kao u logoru nemaš događanja, nemaš ništa, iako postoje velike mogućnosti za to, ali ne nailazimo na razumijevanje glavnih ljudi koji su općenito po svim tim mjestima. S-11

Dogodi se to da se družite s ljudima od četrdeset, pedeset godina i s njima zaigraš na karte, jer u tom momentu nema nigdje nikoga i to je to uglavnom (...). S-5

Znači tu je ta neka usamljenost. Fali društva, fali nekog života (...). (...) ne može se čovjek tu naći zimi nema nikakvih događaja. Slabo ima i mladih. Nema nikakvih mogućnosti za daljnje razvijanje, obrazovanje, širenje neko tako da ovi koji odu na kopno potpuno razumijem to. S-6

Zimi bude jedna predstava. (...) odradi se jedna predstava ili dvije ako je velika potražnja za kartama i to bude puno kino u zimskom periodu prije Božića i to je sve šta bude. Najveća događanja su nedjeljna misa u Crkvi eto. S-9

Zima je tužna, jadna i bijeda, šta drugo da kažem. Ako ne voliš tipa prirodu, i da ti je gušt ići očistiti dvije, tri masline, i malo urediti lozu i to sve skupa. Ili ako nemaš neki svoj apartman, ili kuću za odmor oko koje ćeš uložiti svoje vrijeme i novac, a opet treba imati neku uštedevinu za to urediti. Nema tu velikog i nekog dobrog života. S-9

Postoje sugovornici koji zimu doživljavaju na pozitivan način. Za njih je zima dinamična, jer uvijek postoje događanja kojima mogu ispuniti vrijeme. Neka mala mjesta na otoku prošle godine su prvi puta imala organizaciju adventa u mjestu i to je bio primjer događaja koji je značio cijeloj zajednici. Osim toga, zimi se organiziraju maškare koje uljepšaju zimski period i tu se povežu mlađe i starije generacije.

(...) evo ovu zimu smo prvi puta imali Advent u XXX. Bilo je dobro. Bilo je ljudi. Jednu večer je bila živa muzika i bilo je još par puta kada nije bilo muzike, ali se kuhalo vino, kuhale su se kobasice i pekle su se palačinke to je bio doživljaj. S-7

(...) organiziramo često komine naše tradicionalne na koje ispečemo meso, družimo se i igramo stolni nogomet. Znači opet taj neki naš život i zimi bude dosta dinamičan. Sada smo digli i maškare na neku veću razinu. Našlo se par ekipica koje se kostimiraju. (...) onda recimo od prvog mjeseca počnemo s time pa radimo kostime. U principu je stalno neko događanje. Ja za sebe ne mogu reći da mi je dosadno. S-8

Bez obzira na doba godine većinski dio dana mladih otočana ispunjen je poslom izvan kuće. Prosječan dan za sugovornike zapravo je radni dan koji je cirkularan i sadržajno sličan kod svih sugovornika. Njihov prosječan dan sastoji od uobičajene rane jutarnje pripreme za posao, odrađivanja svoje smjene na poslu, ručka u pauzi i dolaska kući. Ostatak dana provodi se u odmaranju, druženju s prijateljima ili djevojkama uz eventualne ljetne popodneve šetnje, izlaske na piće, odlazak na plažu i igranje nogometa ili druženje na kaminu.

Moj prosječan dan i nije nešto naročit. Ustanem u pet i petnaest. Idem raditi. Počinjem raditi u šest sati. Sada ljeti radimo od šest do podne. Dođem kući pojedem, i idem popiti kavu sa curom, i eventualno prošetati negdje, i odem doma spavati, a šta ću moram se ustati rano. Onda se rano dižemo. Startamo od šest kako je vruće sada, ali i inače startamo uvijek u šest i onda ne mogu ostati do ne znam koje ure ako se moram rano ustajati. S-1

Moj prosječan dan. Evo radim ujutro od sedam do tri. Dođem kući. Ručam i možda odmorim sat vremena. Nakon toga kupanje i onda kasnije opet doma i onda izlazak na piće. Druženje neko pa imamo puno komina pečemo nešto i uvijek se nešto vrti. S-2

Znači prvo je posao. Jedan tjedan radim ujutro, a jedan tjedan radim popodne u školi. Nakon toga imam treninge s djecom. Jedan trening za sebe šta jako volim, biti u sportu i biti aktivna. Nakon toga je povratak kući. Možda se izađe s prijateljima na neko piće. S-4

Zanimljivo je istaknuti kako prosječan (radni) dan nekih mladih ljudi na otoku također ovisi o dobu godine. Postoji razlika u izgledu prosječnog dana mladih otočana u ljetnom i zimskom periodu. Ljetni period je intenzivan i ispunjen poslom od jutra do navečer. Uz redovan posao neki sugovornici se bave iznajmljivanjem apartmana pa to zahtijeva dodatan rad u smislu čišćenja i održavanja apartmana te druženja s gostima. Osim toga, ljeti su tu popodnevna odmaranja, odlazak na kavu i plažu. Zimski period je mirniji i ostavlja više slobodnog vremena, koje se na otoku teško ispuni zbog manjka sadržaja.

Postoji razlika između ljetnog i zimskog dana. Ljetni dan traje skoro od nula do dvadeset četiri. Kada se ujutro probudim odmah krećem na posao. Odradim svoju smjenu. Uskočim ako treba još negdje. Poslije svog tog posla čekaju me knjigovodstvo i slične

stvari i u principu je tada dan gotov, dok zimi imamo vremena na pretek kao što sam rekla, nema se gdje izgubiti dan. S-6

Eventualno ako imamo smjernu gostiju treba počistiti apartman. Porazgovarati s gostima obaviti te neke deset petnaest minuta zadaće i navečer prošetati s curom po rivi sjesti na piće ili nešto uglavnom tako ono lagano. Ljeto je. Zimi je skroz drugi đir. Zimi ako je dan kada ne radim ujutro imam nešto za obaviti oko kuće ili po kući ili nona mi živi pedeset metara ispod mene onda njoj treba nešto pomoći napraviti. S-10

Neki sugovornici ističu kako ne vide veliku razliku između prosječnog radnog dana u ljetnom i zimskom periodu s obzirom da su im ljetni i zimski dani ispunjeni poslom. Osim toga neki mladi su s namjerom popunili svoje vrijeme u cijelosti, kako ne bi osjetili nedostatak sadržaja ili monotoniju otočkog života.

Ja ne osjećam neku veliku razliku između zime i ljeta s obzirom da radim i da mi je uvijek isto, dan mi je uvijek ispunjen sa poslom i to je to. Jedino ljeti više nema toliko posla oko poljoprivrede, to je više u proljeće i jesen. S-11

Sve mi je popunjeno i dani mi baš prođu pa možda zato i ne osjetim toliko tu zimsku usporenost i nedostatak aktivnosti i sadržaja. Sama sebi sam posložila, da mi sve bude ispunjeno i zauzeto, da ne dozvolim sebi osjetiti nedostatke zimskog života tu. S-4

Važna sastavnica svakodnevnog života pojedinaca u suvremenom društvu je slobodno vrijeme, koje je također važan pokazatelj načina i kvalitete svakodnevnog života. Ilišin (2007) navodi kako se fenomen slobodnog vremena gotovo uvijek promatra u odnosu s mladima. Među mladima, posebno ženskim sugovornicama dosta je prisutno obavljanje kućnih poslova i odlazak u kupovinu, druženje s rodbinom i odlasci u šetnju. Kod mlađih muških sugovornika prisutne su aktivnosti izlasci u disko-klubove i kafiće te općenito druženje s prijateljima. Kod visoko obrazovanih sugovornika, osim druženja s prijateljima i čitanja knjiga postoji interes za javni angažman koji uključuje bavljenje volonterskim i humanitarnim aktivnostima (Ilišin, 2006). U mjestima na otoku često se organiziraju malonogometni turniri (Futsal) koji okupljaju različite generacije otočana i to je mladima (posebno muškim sugovornicima) važna i ponekad jedina slobodna aktivnost u zimskom vremenskom periodu. Općenito, mladi se često bave nogometom, biciklizmom, badmintonom i aerobikom. Zanimljivo je reći kako mladi na otoku

slobodno vrijeme često provode na tradicionalni način, odnosno uređuju maslinike, vinograde, rade u vrtu ili u polju, bave se ribolovom, tj. aktivnostima koje doprinose korisnosti za sudionike. Dumazedier (1974, prema Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013) navodi kako je riječ o tzv. poluslobodnom načinu provođenja vremena koje je specifična vrsta aktivnosti kod starijih stanovnika na otocima. Općenito, mladi slobodno vrijeme provode u druženju s prijateljima, izlaze van, često se rekreativno bave sportom (nogomet, vožnja biciklom, planinarenje, trčanje, plivanje, igranje badmintona, pilates). Visokoobrazovani sugovornici putuju, čitaju knjige, pretražuju Internetske stranice i volontiraju, dok su niže obrazovane mlade žene više posvećene gledaju TV-a i pravljenju kolača.

Svoje aktivnosti oko poljoprivrede ili oko kuće ako to zanemarimo, tu je volontiranje. Volontiranje u školi tu u XXX ili u XXX. Šetnje, vozim bicikl, a proučavam nešto po Internetu vezano za struku. Još uvijek sam nakon faksa, tako da volim istraživati i čitati uvijek nešto. S-3

Ljeti taj slobodan dan ono nekada popodne ideš na plažu, odradiš sa svojima, uvečer nekada izadem vanka na piće sa prijateljima. Ako ne idem oko 9 ili 10 h spavati. S-11

Slobodno vrijeme je plaža, izlasci, neka druženja s prijateljima, nogomet i to je to uglavnom. S-5

Pa u slobodno vrijeme šetam, vozim biciklu, malo planinarim. U svakom slučaju više se bavim sportom. S-6

Šetam psa. Volim to i volim raditi kolače. To mi je isto razonoda. Gledat televiziju, kadgod ići na kavu i tako to. S-7

Većinom čitam knjige. Znači to je neko moje slobodno vrijeme. Čitanje knjiga, druženje s prijateljima. Eto imamo i to trčanje, imali smo ovu zimu i aerobik, ali u principu neko moje samačko vrijeme, uživanje, ne znam, uz plažu čitanje knjige. S-8

Ako nije to, hvala Bogu svi imamo koju maslinu. Onda se ide kositi i rediti masline ili zalijevati, a ono šta mi je najdraže ljeti su turniri malog nogometa. Onda tu se družim s prijateljima, na kraju popijemo pivu i idemo spavati (smijeh). S-9

Kada se u obzir uzme izgled prosječnog dana i provođenje slobodnog vremena kod mladih otočana, može se primijetiti jedna rutina, odnosno dosadan životni stil koji se očitava u njihovom općenitom životnom ritmu i izboru svakodnevnih aktivnosti. Način života mladih na otoku, s jedne strane, je miran, predvidljiv i cirkularan i događa se u mjestima koja imaju lijepu prirodu i sigurnu okolinu pogodnu za zasnivanje obitelji i odgajanje djece u mirnom ambijentu. Međutim s druge strane, nalazi se stvaran otočni život s prisutnim osjećajima fizičke izoliranosti, ovisnosti i osamljenosti. Osim toga tu je i skupoća življenja, mali izbor poslova koji se nude naročito visokoobrazovanim mladima, male mogućnosti za daljnje obrazovanje i usavršavanje na poslu te siromašna ponuda bilo kakvih dodatnih sadržaja. Podgorelec (2008) navodi kako je na otocima dosta prisutan način života koji je vezan uz okoliš, bez obzira je li riječ o gospodarskim djelatnostima, načinu provođenja slobodnog vremena ili o glavnim prednostima života na otoku kao što su mir, tišina, nezagađenost okoliša, smireniji životni ritam, osjećaj sigurnosti i poštovanje tradicionalnih običaja. U ovom dijelu važno je istaknuti razliku u načinu života mladih otočana u ljetnom i zimskom vremenskom periodu, koja je vidljiva i u izgledu prosječnog dana i slobodnom vremenu mladih.

8.2. Društveni elementi kvalitete života u otočnoj zajednici

Cjelina pod nazivom društveni aspekti kvalitete života u otočnim zajednicama odnosi se na teme međugeneracijskih odnosa mladih i starijih otočana, uključenosti mladih u zajednicu, mjestima okupljanja mladih i njihovom osjećaju pripadnosti otočnoj zajednici. Odnosi između mladih i starih generacija u malim otočnim zajednicama općenito su ispunjeni uzajamnim poštovanjem, međusobnim pomaganjem te razgovorima i druženjem uz igranje društvenih igara. Mladi su odgojeni, da poštuju starije i da ih pozdrave na ulici. U kafićima se može vidjeti druženje starih i mladih i to najviše zbog nedostatka ljudi općenito, a posebno mlade generacije. S druge strane, neki mladi osjete generacijski jaz i ističu kako često ne nailaze na razumijevanje od strane ljudi koji vode mjesta, a pripadaju starijim generacijama, a takav je slučaj i s nekim roditeljima koji su starije životne dobi. Smatraju da su stariji ostali u nekom svom vremenu, a mladi vide drugačije mogućnosti i žele se dalje razvijati i napredovati, što nije lako ostvariti kada nailaze na nerazumijevanje starijih generacija. S jedne strane, uočava se paternalistički odnos prema mladima, a s druge strane postoji čvrsta međugeneracijska solidarnost, koja se očituje u međusobnom poštovanju i pomaganju, svakodnevnom pozdravljanju te međusobnom druženju u centru mjesta, u kafićima ili na sportskim terenima.

Mislim da se jako dobro slažu. Još uvijek je prisutno poštovanje starijih i ta povezanost. (...) u mjestu još uvijek možemo jedni s drugima i još postoji taj ajmo reći nivo poštovanja i ta odgojna crta. Roditelji su nas učili uvijek poštuju starije. S-4

Evo primjer. Kad igramo nogomet nas se ne može skupiti deset, ako nema netko od starijih. Tako da ima tu zafrkancije između svih naravno. U tome sportskom društvu isto su stariji i mlađi sve je to pomiješano. Jedni bez drugih ne možemo i ne bi nas bilo za nešto više sigurno. Također, baš ako nemaš s kime onda staneš sa starijima i zaigraš karte i onda je to baš zafrkancija i bude svega. S-5

Mislim da je sada velika razlika između tih mladih i starih zato što su ti stariji ostali u nekom svojem dobu, dok mladi žele i vide drugačije mogućnosti i žele nekako napredovati i vide svijet općenito drugim očima. S-6

Dobro. Prva stvar šta smo naučeni je poštivati starije ljude. I pomoći i poštivati. Nisam primijetila nikada, da je nitko nikada baš bezobrazan prema starijoj osobi. Mislim postoji tolerancija koliko ja vidim između starije i mlađe populacije. S-7

Pa mogu reći općenito se mladi i stari slažu u XXX. Konkretno kada je nešto za javno tipa ako idemo organizirati turnir u balote igramo momak od dvadeset godina s čovjekom od šezdeset znači s te strane još ima toga duha nekog zajedništva dobre da rečemo zezancije, ali s druge strane je tu opet veliki generacijski jaz. S-9

Recimo oni imaju običaj igrati na karte svaki dan u lokalnom kafiću i tu kad igraju na karte, igraju svi od svakog uzrasta od sedamdeset, pedeset, dvadeset onako svi zajedno igraju na karte, igraju na balun isto tako. Ne postoje te neke dobne granice svi zajedno igraju. S-8

Mladi u pojedinim mjestima na otoku uključeni su i aktivni u različitim udrugama. Tako navode udругu mladih, udругu za djecu s posebnim potrebama (Brački pupoljci) i vrlo često kod muških sugovornika prisutno je članstvo u sportskim društvima, čiji je zadatak razvoj i unapređenje sportsko-rekreativnih aktivnosti, a posebno malog nogometa, koji je dosta značajan muškim sugovornicima.

U XXX toj udruzi mladih u tome, a isto tako znam surađivati sa Crkvom pošto tamo ima volonterka gospođa koja je uvijek angažirana oko djece oko mladih. Pa ona zna pokrenuti nekakve akcije organizirati za djecu nekakva druženja aktivnosti, pa pošto ja i prijateljica koje smo te struke i da nismo jednostavno smo u tome. Pa organiziramo djeci nekakve igre čisto da im se nešto događa, da nešto imaju. S-3

Aktivan sam u sportskom društvu XXX. Znači uglavnom svi smo oko toga. Počeli smo prije par godina, a društvo je osnovano 1997/1998. Bilo je stalo sa svime time, jer se predalo krivim ljudima da to vode i onda samo mi to prije par godina obnovili. S-5

Tu i tamo znam volontirati u jednoj bolskoj udruzi Brački pupoljci, ali to je samo povremeno kada su neke velike akcije povodom Uskrsa, Božića i slično, ali nemamo ni mi tako puno nekih događaja da bi se moglo uključiti. S-6

Jesam imamo udругu XXX. (...) ja sam ujedno i predsjednik te udruge. S-9

Društveni sadržaji poput kafića, sportskih dvorana i sportskih igrališta pokazali su se kao važna mjesta, gdje se okupljaju i druže mladi otočani. Osim kafića, igrališta, sportskih dvorana i plaža koje su mjesta okupljanja ljeti, treba spomenuti posebne objekte unutar kuća (kamini), koji imaju važnu ulogu u okupljanju mladih i njihovih prijatelja u zimskom vremenskom periodu. Zanimljiva je važnost kamina kao čestog mjesta okupljanja mladih otočana, posebno zato, jer tu sami mogu stvarati atmosferu koja im odgovara U nedostatku sadržaja mladi sami pronalaze mjesta druženja i okupljanja, sami biraju društvo, ali i glazbene i filmske sadržaje. To ukazuje na prisutnu cirkularnost i monotoniju kada je riječ o mogućnostima izlazaka na otoku. Uglavnom su ponuđeni slični sadržaji na istim mjestima koja posjećuju više manje isti ljudi. U zimskom vremenskom periodu otvorene su uglavnom manje ugostiteljske radnje, odnosno kafići u kojima se pretežno okupljaju isti ljudi i organiziraju se ista događanja. Mladima to s vremenom postaje nezanimljivo i tu nemaju mogućnosti za neka intimnija druženja i dublje razgovore, stoga su kamini postali mjesta, gdje se lakše okupljaju oni dijele zajedničke interese i stavove. Važno je spomenuti i sportska igrališta, koja okupljaju mlade i stare generacije, gdje zajedno igraju nogomet i međusobno se druže. Za male zajednice koje slabe depopulacijom uzrokovanom iseljavanjem društveni sadržaji su od velike važnosti (Cross, 1996, prema Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013).

Po kafićima, jer nemaju gdje drugo. Ovu zimu je otvorila teretana u XXX ta sportska dvorana kao jedan kompleks i onda se tu nekolicina okuplja, ali većina pretežno skoro sva mladost u kafićima, jednostavno nemaš gdje drugo. S-1

Okupljaju se na kaminima smijeh. Zimi stvarno nema gdje, u kafićima su uvijek ista lica pa se ta lice uvijek okupe u kafićima, a opet ako netko želi izlazak u disko ovako noćni život toga nema tu. Znači u XXX možda bude do ponoć nekakvo okupljanje. Čak ne po kafićima, nego opet po kućama po kaminima i nakon toga u XXX ima najviše toga iako mislim da je i tamo nekako palo. S-3

Najviše se okupljaju po kafićima. Mislim najčešće, a najviše se ljudi skupi na igralištu. Kada je neka utakmica ili nešto često se to organizira najviše zbog te neke razbibrige i ono bolje se ljudi osjećaju poslije toga. Po kafićima uglavnom priča i zafrkancija i nerijetko plaža. Plaža je isto jako bitna tu preko ljeta. Nakon posla svi idu na plažu to je ono najbolje od svega zapravo. S-5

Pa ljeti se najčešće okupljaju ili po kafićima ili po nekim klupicama, plažicama i slično, a zimi najčešće po kominima. Volimo te neke uske prostore da se možemo zbliziti kada se svi nađemo i družiti i porazgovarati o životu i svemu. S-6

Sugovornici posebno vrednuju osjećaj pripadanja koji dolazi do izražaja kroz poznanstva ljudi u mjestu te osobne, obiteljske i prijateljske odnose. U otočnim zajednicama visoko se vrednuje osjećaj pripadanja, doživljaj povezanosti, odnosno bliskosti, međusobna podrška, slaganje članova zajednice i doživljaj osobne sigurnosti.

Osjećam se prihvaćeno i dobro moja budućnost je u školi u nekakvom odgojno obrazovnom sustavu, ali mislim od prije poznajem tu sam odrasla tu sam išla u školu poznajem te učitelje. S-3

Smatram da je veća povezanost ljudi na otoku. Baš zbog toga što su male zajednice i svi smo na neki način povezani. Uvijek bih se htjela vratiti tu baš radi te dobre prihvaćenosti, bliskosti, radi te društvenosti i srdačnosti. Dosta sam putovala i nigdje nisam osjetila da su ljudi toliko povezani, da se toliko družu. S-4

Osjećam se prihvaćeno i dobro je tu što se tiče toga. Samo bilo bi puno bolje da je više ljudi bilo bi različitiije raznolikije društvo. Uvijek bi imao nekoga više za neki razgovor i neko druženje, a ne ima šupljih sati, kada jednostavno ne možeš i ne znaš gdje ćeš. S-5

Osjećam se prihvaćeno i mislim da je svatko tko živi na otoku prihvaćen od svoje zajednice. Ima iznimki, ali uglavnom mislim, da je puno ljepše živjeti u manjem mjestu nego u velikom gradu, jer u velikom gradu ima puno ljudi, ali živiš u zgradi s ljudima koje na hodniku niti ne pozdraviš i ne poznaju te, a tu su svi susjedi svi se znaju svi pričaju i isto tako su svi spremni pomoći jedni drugima u ne daj Bože u nekoj nevolji. S-10

Osjećaj pripadnosti dolazi do izražaja kod svih sugovornika i sukladno tome njima je važno to što su otočani. Biti otočani za njih znači ljepši, mirniji i jednostavniji život. Sugovornici su vezani za svoja mjesta na otoku i veći broj njih tu planira osnovati svoje obitelji. Među mladima koji žele ostati na otoku uočava se prisutnost poduzetničkog potencijala, a on je češće vezan uz mladiće, odnosno mlade koji već jesu na tržištu rada (u ovom slučaju zaposleni) i koji većinom imaju završeno trogodišnje srednjoškolsko obrazovanje (Potočnik, 2017). Ipak, neki sugovornici planiraju i žele napustiti svoje mjesto stanovanja na otoku i preseliti se u veće urbano središte (Split) kojeg vide kao mjesto većih mogućnosti zaposlenja, obrazovanja i daljnjeg usavršavanja te općenito veće kvalitete života. Ruralna deprivacija (malo tržište rada i nedostatna primanja) dovodi mlade u poziciju da razmišljaju i planiraju odlazak s otoka i nastavak života u većim urbanim središtima (Wenger, 2001).

Uvijek želim jednom nogom ostati ovdje. S-5

Ljepše je biti otočanin. Imaš svoj mir i imaš sve, nije nam daleko Split. Ja se nadam da ću ostati na otoku, a u najgoru ruku jedino u XXX bi otišao. S-2

Pa vidim se tu u mjestu. Znači planiram ostati tu u izgrađenom stanu i sa mužem možda kojim djetetom, a isto tako bi voljela raditi recimo kao pedagog u školi ili nekakvoj udruzi bi bilo još bolje, jer je fleksibilnije vrijeme, ali dobro znaci tu uglavnom da radim na Braču to bih voljela i da naravno sa stane imam nekakvu aktivnost, gdje bi se uključivala. S-3

Definitivno se vidim kao neka udana žena s djecom i suprugom pa iskreno nisam neki ljubitelj svog mjesta, ali pokušala bih ostati na otoku zato što otok je otok i kada si rođen na otoku samo ti znaš kako je to. Tako da vidim se na otoku u nekoj obitelji svojoj obitelji. S-6

(...) rad na sebi znači to mi je neki plan za budućnost i ovo dalje održavati onako kako je. Ako ne bude potrebe ja stvarno ne bih htjela otići s otoka. Mislim da tu imamo puno više prednosti, nego nedostataka (...) S-8

Mislim ne bih išao van otoka. Mene doslovno vuče moje mjesto i moj otok tako da bi ostao na otoku. S-11

Ljeto je skroz u redu u XXX (mjesto na otoku) i dobro je i kvalitetno, ali hoću reći da je zima baš tragična i iz tog razloga najviše želim živjeti i nastaviti raditi u XXX (veće urbano središte) i eto tamo se vidim slijedećih pet godina. S-9

Kada se govori o položaju mladih na otoku, iskustva i mišljenja sugovornika su različita. Treba istaknuti kako su mladi u jedinom gradu na otoku Supetru u puno boljoj poziciji, nego li mladi u unutrašnjosti otoka ili mladi u priobalnim mjestima koja su udaljena od grada Supetra trideset i više kilometara. Mladi koji žive u gradu na otoku imaju puno više sportskih, društvenih, kulturnih i zabavnih sadržaja, ne trebaju često putovati u druga mjesta na otoku i u svojem gradu imaju više manje dostupne sve potrebne službe i institucije. Supetar je najbolje povezan s kopnom, ima obrazovne (predškolske i školske), zdravstvene i administrativne institucije, razne vrste specijaliziranih trgovina i druge uslužne djelatnosti koje su dostupne mladima u tom gradu. U ostalim mjestima na otoku većinom nedostaju određeni sadržaji. Mladi koji žive uz obalu, a udaljeni su od Supetra i mladi koji žive u unutrašnjosti otoka trebaju svakodnevno putovati zbog posla, kupovine, zdravstvenih usluga i sl. Ne mogu se uvijek pouzdati u javni prijevoz, jer nije prilagođen potrebama stanovnika, a to podrazumijeva položen vozački ispit i posjedovanje automobila.

Sugovornici su zadovoljni povezanošću otoka s kopnom, ali nisu zadovoljni prometnom povezanošću naselja unutar otoka, a tu je poseban naglasak na naselja u unutrašnjosti otoka (Dračevica, Škrip, Sutivan, Milna). Blizina Supetra stanovnicima naselja Postira, Splitska, Nerežišća, Donji Humac značajno olakšava svakodnevna putovanja i stavlja na raspolaganje

više mogućnosti za djecu i mlade te ostavlja dojam veće mobilnosti i manje izoliranosti. Zanimljivo je istaknuti kako se dosta ulaže u kvalitetu sadržaja za djecu osnovnoškolske dobi, dok kvaliteta sadržaja kasnije za mlade opada. Upravo zato mladi smatraju, da se moraju omogućiti bolji uvjeti kako bi imali razloga ostati na otoku. Mladi su posebno osjetljivi na malu ponudu poslova i ograničene mogućnosti u daljnjem usavršavanju i obrazovanju. Neka mjesta nemaju dječji vrtić, ni školske ustanove, stoga djeca od najranije dobi trebaju putovati u središte općine. Važan otočni sadržaj za život na otoku je i ambulanta koju dosta mjesta na otoku nema. Većina mjesta na otoku ima male trgovine, gdje je ponuda artikala ograničena, a ono što su sugovornici posebno izdvojili tu su više cijene proizvoda. Ponuda ovisi o veličini mjesta, ali i broju turista u vrijeme sezone. Na otoku ne postoji ni široki izbor mjesta, gdje bi mogli volontirati, jer se volontiranje svede na dane uoči većih blagdana Božića i Uskrsa. Postoje i dobre strane života na otoku koje sugovornici posebno izdvajaju. Mladi koji su sudjelovali u ovom istraživanju žive s roditeljima i zaposleni su, stoga smatraju da im je život bolji nego mladima u gradu, jer ne moraju plaćati stanarinu i režije.

Mladi u XXX [naselje na otoku] su u najboljoj poziciji, jer imamo najbolju povezanost trajektom, imamo dvanaest, trinaest linija dnevno iz XXX [naselje na otoku] i XXX [urbano središte]. Sve nam je blizu, a pogotovo XXX [urbano središte]. Najdalje nam je XXX [naselje na otoku], a mi nismo baš od XXX [naselje na otoku, jer imamo sve ovdje. S-2

A pa mislim da bi mogli nešto napraviti, da mladi imaju razloga ostati na otoku. Mislim za djecu se to pokrenulo. Sve što sam nabrojila odnosi se na djecu, a za mlade kao mlade mislim da bi trebalo potaknuti politiku zapošljavanja, nešto više da se njima nudi zašto ostati tu. S-3

(...) tko nema ništa u turizmu, da može zaraditi ili iznajmiti poslovni prostor, kuću nebitno šta netko ima i ako uz to sve nema posao u nekoj državnoj firmi nema kvalitete života, jer nema prihoda koji će ti omogućiti da tebi nije problem deset puta mjesečno ići u Split u kino kazalište izaći vani jer to sve na Braču nemaš. S-9

(...) nedostaje poslova za mlade. Mislim javna uprava je ionako već prevelika ima previše kadra, a mladi nemaju baš previše mogućnosti, da bi se zaposlili (...) S-10

Rekao bih da su mladi zapostavljeni, a otok je nedovoljno razvijen iako ima potencijala na Braču. Iako ima neviđenih i neiskorištenih mjesta na otoku koja se nisu otkrila nedostupna su drugima. Tu bi se moglo aktivirati mlade i pokrenuti neke stvari. Samo mladi ako nisu na položaju ne mogu ništa. S-11

Položaj mladih na otoku nije zadovoljavajući te oni sami smatraju, da se treba napraviti puno više kako bi mogli ostati živjeti na otoku. Vidljivo je kako je potrebna jača i planirana briga za otoke koji su suočeni s brojnim problemima primjerice odlazak mladih ljudi, nizak životni standard, male šanse zaposlenja, loša stambena politika za mlade, nemogućnost socijalnog i ekonomskog osamostaljenja i nepotizam. Iz navedenog se vidi kako mlade dosta muče problemi egzistencijalne naravi, ali i socioekonomski problemi. Iako je prisutna nedovoljna briga i skrb društva za mlade, može se primijetiti i nedovoljan interes i indiferentnost mladih prema vlastitom društvenom angažmanu, koji bi eventualno mogao poboljšati njihov društveni status.

Suočavanje s nizom izazova zahtijeva brzo prilagođavanje i fleksibilnost pojedinaca. Postavlja se pitanje mogu li mladi pratiti brzi tempo društvenih promjena i ostvariti željenu kvalitetu života u specifičnom području kao što je otok i što je to što otok nudi mladima? Otok kao specifičan prostor nalazi se između mogućnosti i nesigurnosti globalizacije (Russell King, 1999 : 23, prema Podgorelec, Klempić Bogadi, 2013). Otok nudi samo osnovne i minimalne pogodnosti za život, a nemogućnost potpunog ostvarenja posebno određenih segmenata života mladih na otoku (posao, slobodno vrijeme, volonterske aktivnosti) stvara osjećaj nepotpune kvalitete života i ovisnosti o resursima koji nisu prisutni na otoku. Blizina kopna, dobra prometna povezanost sa gradom Splitom, intenzivni razvoj turizma, bolja demografska slika od većine ostalih naseljenih hrvatskih otoka su prednosti otoka Brača koji se svrstava u skupinu velikih hrvatskih otoka (Magaš, 2008). Ipak treba istaknuti demografske i druge razlike koje postoje među pojedinim mjestima na otoku. Nakićen i Čuka (2016) ističu da je većina stanovništva smještena na obali u naseljima: Supetar, Bol, Pučišća i Postira (55,7% ukupne populacije otoka), a na otoku ima naselja sa znatno lošijom demografskom slikom kao npr. Bobovišća, Murvica i Dračevica.

8.3. Suživot mladih otočana i njihovih roditelja

U analizi intervjua jedna od važnih tema odnosi se na suživot mladih i njihovih roditelja i može se objasniti kroz dobre i loše strane života s roditeljima, podjelu poslova u zajedničkom kućanstvu i financijsku situaciju mladih i njihovih roditelja. Mladi otočani život s roditeljima

vide dvojako. S jedne strane, život s roditeljima donosi sigurnost, podršku u važnim odlukama, manje brige oko vođenja kućanstva i plaćanje računa, skuhan obrok, opranu odjeću, a samim time ostaje više slobodnog vremena mladima na raspolaganje. S druge strane, javlja se generacijski jaz, nerazumijevanje potreba drugih ukućana, prisutnost drugačijih životnih navika i drugačijeg životnog ritma, manjak privatnosti, dijeljenje sobe s braćom ili sestrama te prilagođavanje i usklađivanje obaveza s obavezama drugih ukućana.

S obzirom da nemam stalan posao, već samo sezonski ja jednostavno ne mogu priuštiti sebi da živim odvijeno od roditelja (...) S-6

Znači puno se teže dogovoriti oko nekih sitnica. Drugačiji je bio ritam. Oni se dižu ranije i ranije idu spavati, a u kuću se ljeti dolazi kasno. Opet s druge strane lijepo je, jer koliko će ti živjeti taj roditelj nikada ne znaš i onda nešto lijepo mu reći i ispričati, jer njih sve zanima. Onda ga bar malo usrećiš s tvojim dnevnim ritmom, da on zna gdje si šta si kako si. S-9

Negativne strane jesu to što se nema privatnosti, ne možeš planirati nešto previše unaprijed, jer moraš prvo vidjeti kakvi su njihovi planovi i je li se to može sve skupa uklopiti, a opet kad gledaš pozitivne strane imaš uvijek toplo jelo na stolu za ručak i večeru. Uvijek će netko spremi. Uvijek će biti netko tu za tebe, ako tebi nešto treba, ako treba biti doma nešto preuzeti, a ti radiš. S-10

Što se tiče podjela poslova u zajedničkom kućanstvu ona je takva, da ženski dio kućanstva obavlja većinu kućanskih poslova. Bake, majke, sestre i same sugovornice zadužene su za kuhanje, pranje, čišćenje, peglanje. Osim kućanskih poslova ženski dio kućanstva zadužen je za brigu i rad u vrtu. Uz navedene poslove u kući i oko kuće, neke majke sugovornika i sve sugovornice su zaposlene žene i rade izvan kuće. S druge strane, muški dio kućanstva zadužen je za poslove izvan kuće što uključuje brigu za domaće životinje, građevinske poslove, rad u vrtu i vođenje financija. Kod nekih sugovornika vidljiva je intencija pomaganja majkama i bakama oko kućanskih poslova s time da većinu tih poslova ipak obavlja ženski dio kućanstva.

Mama je za kućanstvo kao i svaka žena smatram, tata i brat su oko stočarstva. Oni se bave time i pridonose kući financije i novac, a ja i sestra smo pomoć mami bilo pomoć u kućanstvu ili bilo čemu što joj zatreba. S-4

Majka i ja smo zadužene za kuhanje, pranje, peglanje i slično, dok je otac više zadužen za građevinske poslove i on vodi financije. S-6

Otac je za vrt i životinje, a ja i mama za kuću, čišćenje i kuhanje. S-7

Mislim da bi svi morali znati i usisati i oprati. Mada mogu reći, da je još uvijek mama u snazi i najviše odradi kućanskih poslova. Mada ja i brat nećemo pobjeći od posla, ali nije da redovno svaki dan odradimo šta ona radi. S-9

Skлонost mladih na otoku tradicionalnom načinu života u njihovim obiteljskim zajednicama, posebno dolazi do izražaja kod mlađih, niže obrazovanih muškaraca (Črpić, Sever i Mravunac, 2010). Oni ističu tradicionalnu podjelu poslova na „muške“ i „ženske“ kao i tradicionalno viđenje očekivanja od žena i muškaraca. Tako ženske sugovornice, njihove majke i bake obavljaju poslove kuhanja, čišćenja i pranja, a muškarci obavljaju fizičke radove u kući, oko kuće, na polju i vrtu. Ovdje treba istaknuti da su mlađe i obrazovanije sugovornice manje opterećene kućanskim poslovima i obavljaju manje kućanskih poslova od svojih baka i majki, koje su često glavne odgovorne za većinu kućanskih poslova. Neke mlađe sugovornice su obrazovanije od svojih baki i majki, svjesne su važnosti obrazovanja i daljnjeg usavršavanja, stoga su manje posvećene kućanskim poslovima. Podijeljenost poslova u kući povezana je s različitim tradicionalnim očekivanjima od njih kao žena i muškaraca. Pritom se od žena u otočnim zajednicama očekuje briga za kućanstvo, obavljanje kućanskih poslova i odgoj djece. Od muškaraca se očekuje obavljanje fizičkih poslova, prehranjivanje obitelji, uzorno ponašanje na poslu i u društvu. Ipak, treba istaknuti da neki sugovornici smatraju kako je neupitna tradicionalna podjela poslova na isključivo „ženske“ i „muške“ zastarjela. Primjećuju da postoje promjene u očekivanjima od žena i muškaraca kao i podjele u poslovima, što bi značilo da očekuju egalitarniju podjelu poslova u kućanstvu i izvan njega.

Od muškarca se očekuje, da će raditi fizički posao. Ako sada staviš muškarca i ženu jedno do drugoga i treba iskopati nešto: “Šta neće valjda žensko uzeti motiku u ruke i ići kopati?” To bi trebao muškarac po meni to je neko zdravo razmišljanje. Od žene se očekuje da skuha, očisti i opere, a od muškarca sve drugo, da drži kuću urednom i to je to. S-1

Mislim da još uvijek vlada onaj mali primitivizam da je žena kući, da kuha i da se brine o djeci, ali isto tako mislim da se to s vremenom mijenja. Baš zato što su žene sve više obrazovanije i sa širim pogledom. Ipak su nam se dopustila neka viša prava i širi vidik.
S-4

Pa mislim da se očekuje da, prvo budem dobra domaćica, da vodim svoj dio kućanstva (...). Općenito na žene se gleda drugačije. Pogotovo ako rade nešto što možda nije prilagođeno ženama, što je kao više neki muški posao. Jednostavno su ljudi takvi i gledaju te sa čudom i u čudu. S-6

Od muškarca se očekuje pogotovo ako imaš obitelj da si tu glava kuće, konkretno da si nekome uzor (...). S-11

Na temelju analize intervjua, vidljivo je da mnoge žene imaju glavnu odgovornost za kućanski i obiteljski život (Galić, 2011). Sam ulazak žena na tržište rada nije omogućio ravnopravnu podjelu rada između muškaraca i žena u kućanstvima. Iako mladi otočani primjećuju, da je došlo do značajnih promjena i pomaka kada je riječ o podjeli poslova u kućanstvu, oko njih je još uvijek prisutna tradicionalna podjela poslova u kući i izvan kuće. Topolčić (2001) navodi da egalitarna ideologija nije izravno utjecala na prakse u obitelji, žena je postala odgovorna za prihod obitelji, ali je zadržala uobičajene ženske obveze u kućanstvu. S druge strane, od muškarca se očekuje da financijski brine o obitelji i da bude uzor mlađim generacijama u poslu kojeg obavlja. Navedena obilježja života mladih na otoku otežavaju napuštanje uobičajenih obrazaca ponašanja i življenja, a otežavaju i napuštanje roditeljskog doma.

Kada je riječ o financijskoj situaciji sugovornika, situacija je dvojaka. Postoje mladi koji imaju roditelje u kasnim četrdesetim i pedesetim godinama koji rade i pomažu svojoj djeci na način da im olakšavaju plaćanje računa, a neke još uzdržavaju. Neki sugovornici rade s roditeljima u obiteljskom obrtu i zarađuju dovoljno za svoje potrebe, a mogu si priuštiti i dodatna izdvajanja za putovanja, odjeću i sl. S druge strane su mladi koji imaju starije roditelje koji su u mirovini i čije mirovine su male i uglavnom se kreću oko dvije tisuće kuna. Takva primanja nisu dovoljna za podmirenje svih troškova jednog kućanstva. S obzirom na to mladi na neki način osjećaju obavezu da im pomognu financijski, a pomognu im s kućanskim poslovima i poljoprivrednim poslovima. U svemu tome neizostavni su i dodatni izvori prihoda koji utječu na cjelokupnu ekonomsku situaciju roditelja sugovornika, ali i njih samih. Kao izvore povećanja prihoda svojih kućanstava mladi navode proizvode s okućnice i polja (maslinovo ulje, povrće, voće,

domaće životinje) i iznajmljivanje apartmana turistima. Tu još treba dodati i ribarstvo kao dodatni izvor prehrane, ali i povremeni novčani doprinos od prodaje ulovljenih količina ribe.

(...) da nema tih dodatnih izvora rijetko je tu tko da bi baš uspio. Moja financijska situacija je nikakva [smijeh]. (...) njihova financijska situacija je bolja od moje. Tako recimo, oni me uzdržavaju i više puste, da ja spremim nešto za sebe. S-3

Roditelji žive od jedne mirovine, koja je otprilike oko XXX tisuće kuna. Pomažem roditeljima s računima uglavnom s računima oni se bave ostalim, a ja uglavnom plaćam devedeset posto računa tako da je to njima isto velika pomoć. Ja imam jako dobru plaću mislim dobru oko xxx tisuća kuna to je meni skroz ok, ja se još okolo snađem. S-5

S obzirom na moje zanimanje i moj posao i zauzeće financije su nikakve, niti se može reći da su prosječne, niti se može reći da su nikakve, znači nije neka bajna situacija. Mama nikada nije nigdje radila više je bila kućanica. Otac je radio u XXX on je u mirovini tako da ima mirovinu koja je niti 2 000 kuna, s obzirom na sve ostalo i životne troškove i što sam rekao na skupoću u odnosu grada i otoka ne pokriva niti 25% životnih potreba jedne umirovljeničke obitelji. Konkretno u mojem slučaju pomogneš svojim roditeljima s obzirom da smo tu u istoj kući. Pomogneš im i financijski i na razne druge načine kako god se može. S-11

Mladi koji su zaposleni na određeno vrijeme nisu zadovoljni svojom pozicijom, jer osjećaju prije svega, egzistencijalnu nesigurnost i neizvjesnost, koja sa sobom povlači i nemogućnost kvalitetnog korištenja vremena koje imaju na raspolaganju. Postoje mladih koji su obeshrabreni i strahuju od poteškoća samostalnog života, jer nemaju mogućnost pronalaska sigurnijeg posla. Nakon ionako kasnog osamostaljivanja od roditelja ponovno se vraćaju u roditeljski dom, gdje su dio višegeneracijskih obitelji Potočnik (2017). Drugo objašnjenje ima Lloyd (1999, prema Jones, 2002) koji objašnjava da mladi na nisko plaćenim poslovima koji žive dalje od svoje kuće mogu upasti u siromaštvo, što im onemogućava da potraže i ostvare bolje životne mogućnosti, dok oni koji žive kod kuće imaju veće šanse kvalitetnije isplanirati svoj život. Zbog toga neki sugovornici život s roditeljima vide kao prednost koja ima ostavlja više slobodnog vremena i mogućnosti da ostvare neke zadane ciljeve (uređenje vlastitog apartmana, daljnje stručno usavršavanje, putovanja) koje inače ne bi mogli ostvariti. Zaposleni roditelji sugovornika svojoj djeci pomažu financijski te su im podrška u važnim odlukama u životu.

Roditeljima koji su u mirovini mladi pomažu financijski te obavljaju poslove koje roditelji fizički više ne mogu. Vidljiv je osjećaj odgovornosti, potpore i želje da se pomogne roditeljima, čija su umirovljenička primanja nedovoljna za zadovoljavanje svih životnih potreba. Wenger (2001) objašnjava postojanje čvrstih veza između roditelja i njihove odrasle djece, ali i jakog osjećaja odgovornosti prema starijim roditeljima u američkim ruralnim zajednicama. Glasgow (2000) objašnjava da život u zajedničkom kućanstvu s odraslom djecom ne osigurava kvalitetan odnos između roditelja i djece, ali prisutnost djeteta u kućanstvu starijih roditelja osigurava brigu i pomoć koje nisu toliko dostupne starima koji žive sami.

Usporedba kvalitete života mladih s tradicionalnim i individualnim obrascima života

Na temelju analize provedenih intervjua izdvojile su se razlike u percepciji kvalitete života između mladih kod kojih su prisutne tradicionalne i predvidive životne biografije i mladih koji postepeno teže kreiranju vlastite biografije i pokušavaju stvoriti individualni obrazac življenja. Beck i Beck-Gernsheim (1990 :12, prema Tomić Koludrović i Leburčić, 1996) ističu da se individualizacija javlja kao novo i aktivno upravljanje životom, a standardne biografije, koje su ranije bile održive, postaju sve manje moguće. Proces individualizacije jedno je od obilježja društva „kasne“ ili „visoke“ modernosti, unutar procesa refleksivne modernizacije o kojoj pišu sociolozi Beck, Giddens i Lash (1994). Individualizacija znači oslobađanje pojedinaca od tradicionalnih veza i sigurnosti, ona je zadatak djelovanja pojedinca i ovisna je o njegovoj odluci. Kod više individualiziranih mladih na otoku Braču primjećuje se manja determiniranost izvana od strane roditelja, obitelji i poznanika, a njihova biografija više je ispunjena osobnim odlukama i razmišljanjima. Ti mladi su visoko obrazovani, određeno vrijeme su se školovali izvan otoka, manje su ovisni o obiteljskim odnosima, odlučniji kada je riječ o emancipaciji od obitelji, preseljenju s otoka u veće urbano središte, manje su podvrgnuti socijalnoj kontroli i svjesni su velike mogućnosti vlastitoga odlučivanja. S druge strane, više prednjače mladi koji preferiraju tradicionalan, miran, poznati i predvidivi životni ritam na otoku u okruženju svoje obitelji, rodbine i prijatelja, a nadaju se i sigurnom poslu na otoku koji bi trajao duže vrijeme. Također, oni svoju budućnost zamišljaju na otoku, kojeg smatraju prikladnim okruženjem u kojem mogu pokrenuti privatni biznis, zasnovati vlastitu obitelj i odgojiti djecu u sigurnoj sredini. Kad je riječ o slobodnom vremenu mladih na otoku, primjetni su i tradicionalni obrasci provođenja slobodnog vremena, kao što su uređivanje maslinika, vinograda, bavljenje stočarstvom, rad u vrtu ili pomaganje roditeljima u njihovim poljoprivrednim obrtima. Osim toga, kod muških sugovornika dosta je prisutan angažman u sportskim društvima i neizostavno igranje malog nogometa, ponekad uoči održavanja

tradicionalnih otočkih svečanosti (fijera), a većinom i tijekom cijele godine. Ženske sugovornice, osim što sudjeluju u pomaganju bakama i majkama u kućanskim poslovima, dosta se bave aktivnostima izvan kuće, koje uključuju brigu za djecu (asistentica u nastavi, briga za djecu s posebnim potrebama u različitim udrugama, rad u školi).

Iz navedenoga, treba istaknuti kako kod mladih na otoku dominiraju tradicionalni oblici biografija, a proces individualizacije biografija mladih otočana je upitan, ako se uzme u obzir kontekst zajednica u kojima su odrasli i njihovu još uvijek popriličnu zavisnosti od materijalnih i psiholoških resursa njihovih obitelji (Biggart, Kovacheva 2006). U kontekstu neizvjesnosti društva rizika u kojem žive, mladi bez obzira na svoje biografije ne mogu imati „životni plan“ (Tomanović, Stanojević i sur. 2012), kao što je to bilo u kontekstu moderne, već je njihova budućnost oblikovana društvenim kontekstom, iskustvima i društvenim položajem kojeg zauzimaju.

9. Zaključak

Svrha ovog rada bila je ispitati kvalitetu života mladih na otoku Braču uzimajući u obzir dimenzije kvalitete života, koje su specifične za mlade; osobna autonomija, socioekonomski status, smislene aktivnosti i društvena integracija (Hughes, 1990; prema Podgorelec, 2008). U radu je korišten kvalitativni pristup u istraživanju kvalitete života i njegova prednost je u tome što se postiže razumijevanje iskustva o načinu života pojedinaca (Tonon, 2015), ali se i otkrivaju novi problemi koji se odnose na njihovu kvalitetu života. Treba napomenuti, kako je u planiranju i razumijevanju kvalitete života mladih na otoku Braču od velike koristi bio i integrativni pristup kvaliteti života, zahvaljujući kojem su u obzir uzeti neki objektivni pokazatelji (broj stanovnika, struktura zaposlenih, prometna povezanost, broj kulturnih manifestacija) kvalitete života na otoku i subjektivne procjene mladih o viđenju navedenih pokazatelja kvalitete života.

Na osnovi provedenog istraživanja može se zaključiti da kvalitetu života mladih na otoku Braču, čini nekoliko elemenata za koje mladi smatraju da su vrijedni i važni u ostvarenju smislenog, dobrog i kvalitetnog života. Ti elementi uključuju kvalitetu okoliša, socioekonomski status (mogućnost zapošljavanja, veći izbor poslova, posao koji traje duži vremenski period), dostupnost javnih usluga, službi i ustanova, veći izbor sportskih, zabavnih i kulturnih objekata i sadržaja, kvalitetne i bliske odnose s osobama iz socijalnog okruženja (obitelj, rodbina i prijatelji) i potporu roditelja. Način života mladih u pojedinim mjestima na otoku Braču je predvidiv, cirkularan i tradicionalan, a odvija se u relativno mirnom i sigurnom okruženju. Mladi kvalitetu otočnog života prvenstveno vežu uz lijepu prirodu, čisti okoliš, mirno okruženje, jednostavniji način života bez stresa i prikladnu okolinu za zasnivanje obitelji i odgajanje djece. S druge strane, uočavaju ograničenja i nedostatke otočnog života koji se odnose na skuplji život na otoku, dosadan životni stil, konzervativnost zajednice, male šanse i izbor zaposlenja, manjak mladih ljudi, što pojačava osjećaj usamljenosti, nemoći, socijalne izolacije i vodi prema usporenijem ritmu života, koji je uočljiviji u zimskom vremenskom periodu. Ljetni vremenski period je znatno ubrzaniji, ispunjen i dinamičan te ostavlja drugačiji dojam na način života mladih koji tu žive i rade. Moglo bi se reći da život ljeti na otoku postaje više urbaniziraniji zahvaljujući pojačanim društvenim sadržajima (kafići, restorani, hoteli) i aktivnostima koji su od velike važnosti ljudima na otocima (Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013). Osim toga na većim otocima kao što je Brač, lokalno su dostupne odgojno-obrazovne, zdravstvene i administrativne institucije, neke specijalizirane trgovine i uslužne djelatnost, zato mladi nisu toliko ovisni o urbanom središtu na kopnu. U nedostatku većeg izbora društvenih

sadržaja koji se nude na otoku, društveni sadržaji kao što su kafići, uz kamine su mjesta najčešćeg i najvećeg okupljanja mladih na otoku ljeti i zimi.

Analiza intervjua upućuje na zaključak da mladi na otoku imaju kvalitetu okoliša, mir i sigurnost, bliskost zajednice, česta druženja s prijateljima, život bez stresa i nasilja, ali su istodobno zaklinuti za mogućnosti izbora željenog obrazovanja, usavršavanja i poslova koje žele raditi, tu je i skromna ponuda sportskih, društvenih i kulturnih sadržaja te svakodnevna putovanja zbog zadovoljenja osnovnih potreba, stoga se može reći da mladi na otoku nisu u dobrom položaju. Mladi na otoku mogu postići osnovna funkcioniranja (Sen, 2012) koja vrednuju kao što su npr. dobra hrana, mir i tišina, sigurnost u mjestu, sudjelovanje u životu zajednice, posao, ali im nedostaju funkcioniranja koja omogućuju bolju kvalitetu života, a to su primjerice razvijanje vještina za napredovanje i usavršavanje na poslu, odlazak u kazalište u zimskom periodu, izbor volonterskih aktivnosti, odlazak u veće specijalizirane trgovine, kvalitetnije korištenje slobodnog vremena i sl. Vidljivo je da svi elementi koji čine otočku svakodnevicu, mladima predstavljaju određeni izazov i donekle otežavanju ostvarenje potpune kvalitete života u uvjetima ograničenih prirodnih, ljudskih i gospodarskih resursa (Podgorelec i Klempić Bogadi, 2013). Unatoč nedostacima, nezadovoljavajućim uvjetima i nezavidnom društvenom položaju mladih, većina sugovornika svoju budućnost vidi isključivo na otoku, gdje planiraju osnivanje vlastite obitelji, a mlađi muški sugovornici i pokretanje vlastitog posla, ističući neiskorištene potencijale otoka. Neki mladi život na otoku doživljavaju kroz niz pozitivnih čimbenika i uvjeta koji se ne mogu lako ostvariti u urbanom okruženju. Pozitivan čimbenik je i život s roditeljima uz njihovu materijalnu i psihološku sigurnost, koji i dalje ostaje najsigurnije i najekonomičnije okruženje za život. Socijalni i ekonomski problemi u suvremenim društvima su ti koji produžuju razdoblje stambenog osamostaljivanja mladih (Potočnik, 2017). Osim toga, mladima je važan i osjećaj zajedništva i lakše snalaženje u krugu obitelji i poznanika, što ukazuje na tradicionalne obrasce načina života. Odnos mladi prema starijima uključuje svakodnevno pozdravljanje, pomaganje, poštovanje i uvažavanje starijih mještana, dok su stariji više sumnjičavi prema mlađim generacijama, ne razumiju uvijek njihove potrebe i isključuju ih u procesu donošenja važnijih odluka (posebno u obiteljima sugovornika). Ilišin i sur., (2013) navodi kako društvena ovisnost mladih ide uz paternalistički odnos društva prema njima i promatra ih kao nedovoljno zrele za sudjelovanje i odlučivanje u društvenom životu.

Ovo istraživanje ukazuje i na postojanje razlike u percepciji kvalitete života na otoku, između mladih čije su biografije u okviru tradicionalnih odnosa i obrazaca, i onih mladih, koji nastoje izgraditi individualne biografije i obrasce življenja. Kod mladih, kod kojih su prisutni

tradicionalni obrasci načina života do izražaja dolazi poseban osjećaj pripadanja zajednici, tradicionalni obrasci provođenja slobodnog vremena, cirkularnost u izgledu prosječnog dana, dosadan životni stil, tradicionalna očekivanja od muškaraca i žena i podjela poslova na „muške“ i „ženske“. U skladu s time oni život na otoku smatraju dobrim i svoju budućnost vide na otoku. S druge strane, pojedini visokoobrazovani i društveno aktivni mladi, manje su ovisni o obiteljskim vezama, odlučniji su kada je riječ o odlasku u drugi grad zbog obrazovanja, odlučniji kada je riječ o emancipaciji od obitelji, preseljenju s otoka u veće urbano središte zbog veće dostupnosti kulturnih i zabavnih sadržaja, manje su podvrgnuti socijalnoj kontroli i svjesni su velike mogućnosti odlučivanja i razmišljaju o potrebi rada na sebi. Kod tih sugovornika postoji sklonost kreiranju individualizirane biografije, iako se postavlja pitanje u kojoj mjeri je to ostvarivo s obzirom na kontekst tradicionalnih i čvrstih veza i obrazaca kojima su od početka okruženi?

Na kraju treba spomenuti i nedostatke ovog istraživanja, koji se svode na neekonomičnost, veličinu otoka, mali i raspršeni uzorak. Osim toga, istraživanje kvalitete života je samo po sebi zahtjevno s obzirom na složenost i širinu područja te nastojanje da se pokušaju obuhvatiti različite dimenzije kvalitete života (Podgorelec, 2008). Također, ne postoji jedinstven standard za mjerenje kvalitete života pa istraživač ima veliku slobodu, kada odlučuje kako ju definirati i mjeriti. S obzirom na to nameće se pitanje o valjanosti, odnosno mjeri li odabrani koncept kvalitete života ono što je njime predviđeno. Osim toga, različiti pojedinci gledaju različito na važnost određenog životnog područja i za sebe različito određuju razinu zadovoljstva određenim životnim područjima i svojim vlastitim životom. Na kraju se javlja dilema o tome, može li jedan koncept biti važeći za različite pojedince.

S obzirom na razne poteškoće u empirijskom istraživanju kvalitete života na otoku, u budućim istraživanjima kvalitete života na otoku, mogla bi se u obzir uzeti kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih metoda istraživanja. Ako se istraživač odluči za kvalitativne metode istraživanja kvalitete života mogla bi se dati prednost dubinskom intervjuu ili životnim pričama sugovornika, kako bi se dobio dublji i pregledniji uvid u životna iskustva pojedinaca na otoku i na temelju toga stvorile mogućnosti za jasniju interpretaciju i razumijevanje nečijeg života i njegove kvalitete.

10. Literatura

- Aristotel. (1988). *Nikomahova etika*. Zagreb : Globus.
- Babić, Dragutin, Lajić, Ivan, Podgorelec, Sonja. (2001). *Otoci - ostati ili otići? : studija o dnevnoj cirkulaciji sa šibenskih otoka*. Zagreb : Institut za migracije i narodnosti.
- Babić, Dragutin, Lajić, Ivan, Podgorelec, Sonja. (2004). „Otočni izazovi : život na periferiji, odlazak ili revitalizacija otočnog mikrosocijalnog ambijenta“, *Sociologija sela*. 42 (3-4) : 255 - 276. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/34238> 25.04.2018.
- Barada, Valerija, Marčelić, Sven, Zdravković, Željka. (2015). Izvještaj istraživanja (2. faza – kvantitativno istraživanje). Projekt : Promicanje zapošljivosti mlade populacije na geografski izoliranim/udaljenim otocima.
- Barrowclough, A. David. (2010) „Expanding the Horizons of Island Archeology. Islandscapes Imaginary and Real, Ely : the case of the Dry Island“, *Shima : The International Journal of Research into Island Cultures*, 4 (1) : 27-46. Dostupno na: <http://shimajournal.org/issues/v4n1/f.-Barrowclough-Shima-v4n1-27-46.pdf> 16.06.2018.
- Beck, Ulrich, Giddens, Anthony, Lash, Scott. (1994). *Reflexive Modernization : Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge : Polity Press.
- Beck, Ulrich. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London : Sage publications.
- Biggart Andrew, Kovacheva, Siyka. (2006), „Social Change, Family Support and Young Adults in Europe“, u: Du Bois-Reymond, M. i L. Chisholm (ur.). *The Modernisation of Youth Transitions in Europe*. New Directions for Child and Adolescence Development, 49–62.
- Bouillet, Dejana. (2006). „Kvaliteta života mladih : odgovornost zajednice i/ili obitelji“, u : Vlasta Ilišn (ur.). *Mladi između želja i mogućnosti : položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 27-90.
- Bratko, Denis, Sabol, Jasminka (2006) „Osobine ličnosti i osnovne psihološke potrebe kao prediktori zadovoljstva životom : rezultati on-line istraživanja“, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 15 (4-5) : 693-711. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/10873> 02.09.2018.
- Cote, J. E. (2002) „The role of identity capital in the transition to adulthood : the individualization thesis examined“, *Journal of Youth Studies*, 5 (2) : 117–134.
- Cottam, R. Howard., Magnus, R. A. (1942) „A Proposed Definition of Standard of Living“, *Social Forces*, 21 (2) : 177 - 179. Dostupno na: https://www.jstor.org/stable/2570553?seq=1#page_scan_tab_contents 31.08.2018.

- Cummins, A. Robert (2000) „Objective and Subjective Quality of Life : an Interactive Model“, *Social Indicators Research*, (52) : 55 – 72. Dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1007027822521> 15.07.2018.
- Cummins, Robert. (1997). *The Comprehensive Quality of Life Scale – Intellectual Disability: (ComQol – ID5), Manual*. Toorak : Dekain University School of Psychology.
- Črpić, Gordan, Sever Irena, i Mravunac, Damir. (2010) „Žene i muškarci: egalitarnost na egzistencijalnoj i kolizija u svjetonazorskoj ravni“, *Društvena istraživanja*, 1-2 (105-106) : 767-789. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/79789> 11.06.2018.
- Denscombe, M. (2007) *The Good Research Guide for small-scale social research project. Third Edition*. Open University Press.
- Diener, Ed, Suh, E. (1997) „Measuring quality of life: Economic, social and subjective indicators“, *Social Indicators Research*, 40 : (1) : 189–216.
- Diener, Ed. (2006) „Guidelines for national indicators of subjective well-being and ill-being“, *Journal of Happiness Studies*, 7 (4) : 397 – 404. Dostupno na: http://labs.psychology.illinois.edu/~ediener/Documents/Guidelines_for_National_Indicators.pdf 25.06.2018.
- Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. (2002). Nacionalni program djelovanja za mlade (2002).
- Eurobarometer (2015). Standard Eurobarometer 83 Spring 2015 : *Public opinion in the European Union*. Brussels : European Commission, Directorate General for Communication. Dostupno na: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf 21.09.2018.
- Eurofound (2014). *Trendovi u kvaliteti života – Hrvatska 2007. – 2012*. Luxembourg : Ured za publikacije europske Unije.
- Eurostat regional yearbook (2015). Luxembourg : Publications Office of the European Union. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7018888/KS-HA-15-001-EN-N.pdf> 05.01.2019.
- Felce, David, Perry, John (1993). *Quality of life: a Contribution to Its Definition and Measurement*. Mental Handicap in Wales – Applied Research Unit, University of Wales College of Medicine.
- Galić, B. (2011). Žene i rad u suvremenom društvu – značaj “orodnjenog” rada, *Sociologija i prostor*. 49 (1) : 25–48. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/71647>

- Glasgow, Nina. (2000) „Rural/urban patterns of aging and caregiving in the United States“, *Journal of Family Issues*, (21) 5 : 611–631.
- Hughes, Beverly (1990). Quality of life, u: Sheila M. Peace (ur.). *Researching Social Gerontology – Concepts Methods and Issues*. London: Sage Publications, str. 46-58. Dostupno na: <https://books.google.hr/> 30.08.2018.
- Ilišin, V. (2005). *Mladi Hrvatske i europska integracija*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja.
- Ilišin, V. (2006). *Mladi između želja i mogućnosti. Položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja.
- Ilišin, V. (2007): „Slobodno vrijeme i interesi mladih“, u: Ilišin, Vlasta, Radin, Furio. (ur.): *Mladi: problem ili resurs*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 179-201.
- Ilišin, V. (2013). *Mladi u vremenu krize*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja.
- Ilišin, V., Spajić Vrkaš, V. (2017). *Generacija osujećenih mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja.
- Jones, Gill. (2002). *The Youth Divide. Diverging Paths to Adulthood*. Joseph Rowntree Foundation. Dostupno na: <https://www.jrf.org.uk/sites/default/files/jrf/migrated/files/1842630814.pdf> 16.09.2018.
- Kaliterna Lipovčan, Ljiljana, Brajša-Žganec, Andreja (2017). „Kvaliteta življenja, sreća i životno zadovoljstvo u Hrvatskoj i zemljama EU, te usporedbe Sjeverozapadne i ostalih dijelova Hrvatske“, *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 28 : 139 – 153. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/191526> 19.09.2018.
- Kaliterna Lipovčan, Ljiljana, Brkljačić, Tihana, Šakić, Vlado. (2007) „Mjesečni prihodi i subjektivni osjećaj zadovoljstva hrvatskih građana“, *Croatian Medical Journal*, 48 (5) :727-733. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> 21.09.2018.
- Krištofić, Branimir. (2015) „Kvaliteta života i tranzicija. Sociološka rekonstrukcija na primjeru Zagreb“, u: Anđelina Svirčić Gotovac i Jelena Zlatar (ur.). *Kvaliteta života u novostambenim naseljima i lokacijama u zagrebačkoj mreži naselja*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 117-143.
- Krizmanić, Mirjana, Kolesarić, Vladimir. (1989) „Pokušaj konceptualizacije pojma „kvaliteta života“, *Primijenjena psihologija*, 10: 179-184.
- Lay, Vladimir. (1989) „Socijalna ugroženost i socijalno raslojavanje“, *Revija za sociologiju*, 20 (1-2) : 89-105.

- Liao, Pei-shan. (2009) „Parallels between Objective Indicators and Subjective Perceptions of Quality of Life: A Study of Metropolitan and County Areas in Taiwan“, *Social Indicators Research*, 91 (1) : 99-114.
- Liu, B. C. (1976). *Quality of life indicators in U.S. metropolitan areas: A statistical analysis*. New York: Praeger
- Lokalna akcijska grupa Brač (2016). Lokalna razvojna strategija : Lokalne akcijske grupe Brač 2014.-2020. godine. Supetar. Dostupno na: http://www.lagbrac.hr/wp-content/uploads/2016/10/LRS-LAG-Brac%CC%8C-2014-2020-Master_Final-.pdf 10.08.2018.
- Lukić, Aleksandar. (2010). „O teorijskim pristupima ruralnom prostoru“, *Hrvatski geografski glasnik*, 72 (2) : 49-75. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/64972> 10.02.2019.
- Magaš, D. (2008) „Geografske posebnosti razvitka malih hrvatskih otoka“, u : J. Faričić (ur.). *Otok Rava*. Zadar : Sveučilište u Zadru, 19–42.
- Marans, W. Robert, Stimson, Robert. (2011). „An Overview of Quality of Urban Life“, u: Robert W. Marans i Robert J. Stimson (ur.). *Investigating Quality of Urban Life : Theory, Methods, and Empirical Research*. London New York : Springer Dordrecht Heidelberg, 1 – 29.
- McCrea, Rod., Marans, W. Robert., Stimson, Robert., Western John. (2011). „Subjective Measurement of Quality of Life Using Primary Data Collection and the Analysis of Survey Data“ u: Robert W. Marans i Robert J. Stimson (ur.). *Investigating Quality of Urban Life : Theory, Methods, and Empirical Research*. London New York : Springer Dordrecht Heidelberg, 55 – 75.
- Mikkelsen, Claudia., Di Nucci, Josefina. (2015). „Qualitative Methodologies in Geography, Contributions to the Study of Quality of Life“, u: Graciela Tonon (ur.). *Qualitative Studies in Quality of Life*. London : Springer Cham heidelberg New York Dordrecht.
- Milas, Goran (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ministarstvo socijalne politike mladih (2014). *Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. godine do 2017. godine*. Zagreb.
- Mulligan, Gordon, Carruthers, John, Cahill, Meagan. (2004). „Urban quality of life and public policy“, u: R. Capello i P. Nijkamp (ur.). *Advances in urban economics*. Amsterdam : Elsevier Science, 729–802.
- Nakićen, Jelena, Čuka, Anica (2016) „Demografski razvoj otoka Brača i sklonost otočana iseljavanju“, *Migracijske i etničke teme*. 32 (3) : 319–351. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/177002> 10.06.2018.

- Noll, Heinz-Herbert (1996) „Social Indicators and Social Reporting - The international Experience“, Canadian Council on Social Development (ur.). Symposium on Measuring Well-Being and Social Indicators.
- Noll, Heinz-Herbert (2000). „Social Indicators and Quality of Life Research: Background, Achievements and Current Trends“, u: Nikolai Genov (ur.). *Advances in Sociological Knowledge*. Springer, 151-181.
- Nussbaum, M., Sen, A. (1993). *Quality of Life*. New York : Oxford.
- Pacione, Michael. (2003) „Quality-of-life research in urban geography“, *Urban Geography*, 24 : (4), 314–339.
- Podgorelec, S. (2008). *Ostarjeti na otoku kvaliteta života starijeg stanovništva hrvatskih otoka*. Zagreb : Institut za migracije i narodnosti.
- Podgorelec, S., Klempić Bogadi, S. (2013). *Gradovi potopili škoje : promjene u malim otočnim zajednicama*. Zagreb : Institut za migracije i narodnosti.
- Potočnik, Dunja, Spajić, Vrkaš, Vedrana. (2017). „Mladi i obrazovanje pred izazovima globalne konkurentnosti“, u: Vlasta Ilišin i Vedrana Spajić Vrkaš (ur.). *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*, Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 75-141.
- Potočnik, Dunja. (2017). „Obiteljske okolnosti mladih“, u: Vlasta Ilišin i Vedrana Spajić Vrkaš (ur.). *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 31-73.
- Rapley, M. (2003). *Quality of Life – A Critical Introduction*. London : Sage Publications.
- Ruiz, Zanabria, Lucia. (2015) „Qualitative Studies of Young People’s Quality of Life in Urban and Rural Areas“. u: Graciela Tonon. (ur.). *Qualitative Studies in Quality of Life*. Buenos Aires : Universidad Nacional de Lomas de Zamora and Universidad de Palermo, 149-179.
- Rutaa, Danny, Camfield, Laura, Donaldson, Cam. (2007). „Sen and the art of quality of life maintenance: Towards a general theory of quality of life and its causation“, *The Journal of Socio-Economics*. 36 (2007) 397-423.
- Santos, L. D., Martins, I. (2007) „Monitoring urban quality of life : The Porto experience“, *Social Indicators Research*, 80 (2) : 411–425.
- Schuessler, K. F., Fisher, G. A. (1985) „Quality of Life Research and Sociology“, *Annual Review of Sociology*. 11 (1) : 129 – 149.
- Schutt, Russell K. (2012). *Investigating the Social World: The Process and Practice of Research*. Thousand Oaks: Sage.
- Seferagić, Dušica, Popovski, Vesna. (1989) „Kvaliteta života kao cilj društvenog razvoja“, *Revija za sociologiju*, 20 (1-2) : 73 – 87.

- Seferagić, Dušica. (2000) „Kvaliteta življenja u selu u tranziciji“, *Sociologija sela*, 38 (1-2) : 109-149. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/119982> 03.09.2018.
- Seferegić, D. (1988). *Kvaliteta života i nova stambena naselja*. Zagreb : Sociološko društvo Hrvatske.
- Sen, A. (2017). *Ideja pravednosti*. Zagreb : Jasenski i Turk.
- Sen, Amartya. (2012). *Razvoj kao sloboda*. Zagreb : Algoritam.
- Serban-Opreacu, George (2011). „An Epistemological Perspective on the Quality of Life Concept“, *Theoretical and Applied Economics*. 18 (2) : 171-180. Dostupno na: <http://store.ectap.ro/articole/565.pdf> 18.12.2018.
- Shucksmith, Mark, Cameron, Stuart, Merridew, Tanya, Pichler, Florian. (2009) „Urban–Rural Differences in Quality of Life across the European Union“, *Regional Studies*, 40 (10) : 1275–1289.
- Slavuj, Lana. (2012). „Objektivni i subjektivni pokazatelji u istraživanju koncepta kvalitete života“, *Geoadria* 17 (1) : 73 – 92. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> 29.06.2018.
- Slavuj, Lana. (2014). „Problem određivanja složenih (objektivnih i subjektivnih) indeksa kao cjelovitih mjera kvalitete života“, *Sociologija i prostor* 52 (1) : 23-39. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/117061> 09.12.2018.
- Stover, M. E., Leven, C. L. (1992) „Methodological issues in the determination of the quality-of-life in urban areas“, *Urban Studies*, 29 (5) : 737–754.
- Šimunović, Ivo. (1997). „Živjeti na otoku“, U: Šimunović, Ivo (ur.). *Brački zbornik*. Supetar : Grad Supetar, 171-202.
- Šućur, Zoran. (2007) „Kvaliteta života starije dobi“, u : Kvaliteta života u Hrvatskoj – regionalne nejednakosti. Zagreb : UNDP Hrvatska, 113-172.
- Tomanović, S. (2012). „Od omladine do socijalnih biografija mladih u postsocijalističkoj transformaciji društva Srbije: konceptualni i kontekstualni okvir istraživanja“, u : Smiljka Tomanović i sur. (ur.). *Mladi – naša sadašnjost. Istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji*. Čigoja: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Tomanović, S., Stanojević, D. i sur. (2012). *Mladi naša sadašnjost*. Beograd. Čigoja štampa. Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Tomić-Koludrović, I., Leburić, A. (2001). *Skeptična generacija Životni stilovi mladih u Hrvatskoj*. Zagreb : AGM.
- Tomić-Koludrović, Inga, Leburić, Anči. (1996). „Mladi danas : drukčiji, ali isti“, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 5 (5-6) : 963-975. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/31794> 05.05.2018.

Tonon, Graciela. (2015) „Relevance of the Use of Qualitative Methods in the Study of Quality of Life“, u: Graciela Tonon. (ur.). *Qualitative Studies in Quality of Life*. Buenos Aires : Universidad Nacional de Lomas de Zamora and Universidad de Palermo, 3-23.

Topolčić, Davor. (2001) „Muškarci to ne rade: rodno segregirana podjela rada u obitelji“, *Društvena istraživanja*, 10 (4-5, 54-55): 767-789. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/2000320.07.2018>.

Veenhoven, Ruut (1996). „Development in Satisfaction Research“, *Social Indicators Research*, (37) : 1 - 46. Dostupno na: <https://personal.eur.nl/veenhoven/Pub1990s/96a-full.pdf> 18.09.2018.

Vuletić, Gorka, Ivanković, Davor. (2011). „Što čini osobnu kvalitetu života : studija na uzorku hrvatske gradske populacije“, u : Gorka Vuletić (ur.). *Kvaliteta života i zdravlje*. Osijek : Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet, 32-40.

Vuletić, Gorka, Misajon RoseAnne. (2011). „Subjektivna kvaliteta života“, u: Vuletić, Gorka. (ur.) i sur. (2011), *Kvaliteta života i zdravlje – elektroničko izdanje*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet.

Wegner, G. Clare. (2001) „Myths and realities of ageing in rural Britain“, *Ageing and Society*, (21) : 117-130.

WHO (1997). *WHOQOL Measuring Quality of Life*. Geneva : Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse. Dostupno na: http://www.who.int/mental_health/media/68.pdf 09.05.2018.

Woodman, D., Wyn, J. (2015). *Youth and Generation: Rethinking Change and Inequality in the Lives of Young People*. London : Sage

Wyn, J., Woodman, D. (2006): “Youth and social change in australia”, *Journal of Youth Studies*, 9 (5) : 495 - 514.

Zakon o otocima (2006-2018) (NN 116/18)

11. Prilozi

Tablica 1. Spolna raspodjela

Spol	Broj sugovornika
Muški	6
Ženski	5
Ukupno	11

Tablica 2. Dobna raspodjela sugovornika

Dob	Broj sugovornika	Dekada	Ukupan broj sugovornika
21	1	Dvadesete	7
23	1		
24	1		
25	1		
27	1		
28	1		
29	1		
30	3	Tridesete	4
32	1		
Ukupno	11		11

Tablica 3. Stupanj obrazovanja sugovornika

Stupanj obrazovanja	Broj sugovornika
Srednja trogodišnja škola	3
Srednja četvergodišnja škola	3
Fakultet	5

Tablica 4. Popis sugovornika/ca

Sugovornici/e	Općina	Mjesto stanovanja	Dob	Stupanj obrazovanja	Oblik zaposlenja	Stanovanje
S-1	Općina Sutivan	Priobalno	Dvadesete	Srednja škola	Zaposlenje na određeno	Roditeljska kuća Povremeno
S-2	Grad Supetar	Priobalno	Dvadesete	Srednja škola	Zaposlenje na neodređeno	Roditeljska kuća Stalno
S-3	Općina Postira	Priobalno	Dvadesete	Visoka stručna sprema	Zaposlenje na određeno	Roditeljska kuća Stalno
S-4	Općina Nerežišća	Unutrašnjost otoka	Dvadesete	Visoka stručna sprema	Zaposlenje na određeno	Roditeljska kuća Stalno
S-5	Općina Selca	Priobalno	Dvadesete	Srednja škola	Zaposlenje na neodređeno	Roditeljska kuća Povremeno
S-6	Općina Bol	Priobalno	Dvadesete	Srednja škola	Zaposlenje na određeno	Roditeljska kuća Stalno
S-7	Općina Nerežišća	Unutrašnjost otoka	Dvadesete	Srednja škola	Zaposlenje na određeno	Roditeljska kuća Stalno
S-8	Općina Selca	Unutrašnjost otoka	Tridesete	Visoka stručna sprema	Zaposlenje na neodređeno	Roditeljska kuća Stalno
S-9	Općina Milna	Priobalno	Tridesete	Visoka stručna sprema	Zaposlenje na određeno	Roditeljska kuća Stalno
S-10	Grad Supetar	Priobalno	Tridesete	Visoka stručna sprema	Zaposlenje na određeno	Roditeljska kuća Stalno
S-11	Općina Pučišća	Priobalno	Tridesete	Srednja škola	Zaposlenje na neodređeno	Roditeljska kuća Stalno

1. Način života mladih otočana (cirkularnost i predvidivost)
<p><u><i>Prednosti i pogodnosti života na otoku</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ čisti zrak, miran način života, posjedovanje vrta i vlastitog povrća, uzgoj domaćih životinja, poznavanje ljudi u mjestu ➤ jednostavniji i mirniji život, nogomet kao opuštanje i razbibriga, ugodniji život nego u gradu, blizina potrebnih sadržaja i posla, odličan okoliš, sve je uređeno i sređeno, more je idealno i sređene plaže ➤ posao na otoku, poznati teren, život u kući, život s roditeljima, lakše razvijanje ➤ lagodniji život nego u gradu, mirno mjesto, ekipa za druženje, odličan posao i primanja, blizina grada Splita, organizacija ljetnih aktivnosti ➤ obiteljski život, odgajanje djece u slobodnom okruženju, povezanost ljudi u zajednici, ugodniji život nego u gradu, ➤ povezanost s prirodom, obrađivanje maslina i loze, veliki potencijal, neiskorišteni resursi <p><u><i>Nedostaci i ograničenja života na otoku</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ usporen životni ritam, malo ljudi, teško se snaći zimi, monotonija, usamljenost i dosada, osjećaj ovisnosti ➤ nema aktivnosti, slaba prometna povezanost, manjak mladih ljudi, nedostaje teren za sport i dvorana, nedostaju kvalitetniji poslovi, usporenost i bezbrižnost, druženje sa starijim generacijama, odlazak mladih ljudi, traženje boljeg života, izoliranost od svega, ovisnost o trajektu, nedostatak društvenih mogućnosti, zastarjeli mentalitet ➤ velika usmjerenost na turizam, sve manje domicilnog stanovništva, trka za novcem i međusobno uspoređivanje, gubi se fini otočki život ➤ položen vozački, neprilagođen javni prijevoz, odsječenost od kopna, nedostatak sadržaja, rano zatvaranje kafića, nedostatak zdravstvene ustanove, loše vrijeme stvara stres i osjećaj nemoći, ovisnost o Splitu ➤ putovanja zbog ljekarne, pumpne stanice, svaki dan odlazak u Supetar, robne kuće i kupovina, nemar lokalnih vlasti, nedostaje ambulanta <p><u><i>Razlika u načinu života ljeti i zimi</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ kasno proljeće i ljeto savršen period, ljeto puno aktivnosti, dugi dani, mogućnost izbora, intenzivan životni ritam, sezonski rad, dan ispunjen poslom i obavezama, živi se za ljetna događanja i okupljanja, tradicionalne svečanosti, okupljanja na nogometnim turnirima, plaža kao mjesto izlaska i druženja, dolazak ljudi s kopna, dolazak stranih gostiju ➤ teška zima, manjak ljudi, potreba za promjenom, monotonija i usporenost, zatvaranje u kuće, poljoprivreda i masline s obitelji, vlastita organizacija i

osmišljavanje radnih i slobodnih aktivnosti, ne dovesti se u situaciju da se jave osjećaj monotonije, dosade i usamljenosti

- izlazak u lokalni kafić, organiziranje filmskih večeri

Prosječan dan – sadržaj

- buđenje, spremanje za posao, odlazak na posao, radni dan, rad po kući, čišćenje, pranje, spremanje, pravljenje kolača,
- odlazak u kafić, plaža i nogomet kao odmor za glavu
- jutarnje ustajanje, odlazak na posao, rad, povratak kući, popodnevno odmaranje, ljetno kupanje, kava, zajednička druženja, priprema za novi dan
- odrađivanje sezone, dolazak božićnog perioda, rođaci iz grada, nova priprema za sezonu
- odlazak na kamine, pečenje mesa
- razlika između ljetnog i zimskog dana - ljetni dan od nula do dvadeset četiri sata, zimi na raspolaganju dosta vremena, nema se gdje izgubiti dan
- odlazak na kavu, priprema vatre, ispeče se meso na ražnju, čišćenje automobila
- volontiranje na kopnu – veliki dio dana u organizaciji putovanja i samom putovanju do grada

Slobodno vrijeme

- šetnja psa, gledanje televizije, odlazak na kavu
- čitanje knjiga, druženje s prijateljima, organizacija trčanja, zimi aerobik
- odlazak kod cure u Split, iznajmljivanje i sređivanje apartmana, druženje s gostima, košnja maslina i zalijevanje i rad oko maslina, pomoć baki
- turniri malog nogometa, druženje s prijateljima, ispijanje piva, odlazak na spavanje
- aerobik, zajednička druženja, igranje društvenih igara karte ili igranje badmintona
- rad s djecom
- uvijek treba nešto napraviti oko kuće i u kući – zamjena za oca
- poljoprivreda, istraživanje vezano za struku
- vožnja biciklom, plesanje
- putovanja i jednodnevni izleti

2. Društveni aspekti kvalitete života

Međugeneracijski odnosi u zajednici, društvena integracija mladih i osjećaj pripadanja

Međugeneracijski odnosi

- poštivanje starijih ljudi, pomaganje, tolerancija između starije i mlađe populacije
- dobro slaganje među generacijama, sportsko društvo *Fortuna*, zajednička ulaganja i igranja, postojanje zajedničkog duha
- zajednički razgovori, miješanje generacija, zajednička druženja, mala sredina, svi se znaju, uvažavanje starijih, zajedničke aktivnosti za mlade i starije, međusobna povezanost, pričanje o različitim temama, igranje karata, dobra integracija starih i mladih, financijska ovisnost o starijima
- stariji ostali u svom vremenu, generacijski jaz, nerazumijevanje, stariji ljudi ne dopuštaju promjene
- povezivanje kroz zajedničke organizirane aktivnosti

Sudjelovanje u društvenim aktivnostima zajednice uključenost

- udruga za mali nogomet, zadržavanje djece u mjestu, obnova igrališta, uređivanje i priprema za otvaranje
- udruga mladih, suradnja sa Crkvom, organiziranje aktivnosti za djecu
- udruga Brački pupoljci
- samostalno pokretanje udruge, rukovođenje udrugom, zasićenost zbog nerazriješenih vlasničkih prava, druge svrhe
- dobrovoljno davanje krvi, volontiranja kroz organiziranje ljetnih događanja

Mjesta okupljanja mladih

- najčešća okupljanja po kafićima, otvaranje teretane, sportske dvorane, nogometna igrališta, centar mjesta (pjaca)
- kamini – uski prostori za druženje i razgovore
- plaže, svetkovina mjesta, preskakanje vatre, ceremonije, koncerti, supetarsko ljeto
- turniri balota i nogometa, nedjeljna misa

3. Suživot mladih odočana i njihovih roditelja

Osobna autonomija mladih, podjela poslova i financijska situacija u kućanstvu

Dobre strane života s roditeljima

- sigurnost, mladi roditelji, manje briga, (ne)planiranje osamostaljenja, besplatan smještaj, plaćene režije, skuhan obrok
- dobar život s roditeljima, mlađi roditelji, sezonski rad, neplaćanje najma, neplaćanje hrane, zajedničko gledanje televizije, zajedničko jelo, život u prizemlju
- usmjeravanje na druge stvari, više vremena za sebe, povremeno s roditeljima

- zajednički razgovori, podrška roditelja, jasno definirano obavljanje poslova u kući, zajedništvo oko stola, poznato okruženje

Loše strane života s roditeljima

- nedostatak privatnosti, velika razlika u godinama, stariji roditelji, nerazumijevanje, (ne)svijest o osamostaljenju, male svađe, financijska nemogućnost osamostaljenja
- generacijski jaz, različiti životni ritam, dijeljenje WC-a, dogovor s drugima, roditelji stari ljudi, mala primanja, teže postići zajednički dogovor
- drugačiji životni ritam, drugačije životne navike, nervoza, dvojba oko ostanka ili odlaska
- znatiželja

Podjela poslova u zajedničkom kućanstvu

- žena - pranje, kuhanje, čišćenje, svoj mir, podrška i ozbiljnost, žena drži četiri kantuna kuće, okućnica i vrt, majka zadužena za kućanstvo, mama i baka rade sve, mama kuha i proizvodi sir, većinu stvari obavlja mama
- muškarac – briga za financije, uzor drugima, stočarstvo, studentski život i učenje kućanskih poslova, patrijarhat, posluživanje tate za stolom, fizički poslovi u kući i oko kuće, popravak kućanskih aparata, odlazak u polje, briga za vrt i životinje

Različita očekivanja od žena i muškaraca – različita očekivanja

- muškarac - obavljanje fizičkog posla, muškarac glava kuće, uzor u poslu
- žena - briga za kuću, žena radi kod kuće i na poslu, pere, čisti, stoji kod kuće, nove generacije, uključivanje očeva u odgoj djece

Financijska situacija mladih i njihovih roditelja (financijske ne(prilike))

Dodatni izvori prihoda

stočarstvo, veliko imanje, masline, ribarstvo, iznajmljivanje apartmana, davanje repeticija, savjetodavni rad

- zajednički rad, bolji život od roditelja, srednji sloj, priuštiti osnovne stvari, čišćenje apartmana, zalihe za crne dane, štednja, mogućnost življenja željenog života, pomoć u plaćanju računa
- loša financijska situacija roditelja, pomaganje roditeljima, snalaženje sa strane, dodatna zarada, ostanak u zajednici, zatvorena zajednica,

Protokol istraživanja

1. Uvodni dio

- Za početak bih voljela da mi kažete nešto o sebi. Gdje radite na otoku?
- Oduvijek živite na otoku Braču? Jesu li Vaši roditelji rodом s otoka? Gdje rade Vaši roditelji?

2. Kvaliteta života mladih

- Kako bi opisali život u Vašem mjestu na otoku? Koje su prednosti, a koji nedostaci života u Vašem mjestu? Ima li Vaše mjesto sve što Vam je potrebno za život?
- Možete li mi opisati vaš prosječni dan? Kako provodite slobodno vrijeme?
- Na koji način se razlikuje Vaš život na otoku u ljetnom i zimskom periodu?
- Jeste li aktivni u nekoj udruzi, umjetničkom društvu, stranci?
- Kako se mladi slažu sa starijim generacijama i sa zajednicom u kojoj žive? Gdje se mladi u Vašem mjestu najčešće okupljaju? Koje aktivnosti/događanja tu postoje za mlade?
- Gdje Vi najčešće izlazite? S kim se družite?
- Kakav je po Vama položaj i život mladih na otoku? Uvažava li se dovoljno glas i interesi mladih u Vašoj zajednici?
- Kako je živjeti s roditeljima? Podupiru li Vas roditelji u važnim odlukama u životu? Imate li dovoljno osobnog prostora (mjesto i vrijeme za sebe) i što utječe na to? Trebate li opravdavati svoje postupke? Kako su podijeljeni poslovi u kući gdje živite? Tko je i za koje poslove zadužen? Kako bi opisali svoju financijsku situaciju, a kako vaših roditelja¹²?
- Postoje li u Vašoj sredini različita očekivanja od žena i muškaraca? Što se od Vas kao žene/muškarca očekuje? Zašto?

3. Završni dio (percepcija budućnosti)

Kako i gdje se vidite slijedećih 5 godina?

---

¹² Imate li Vi ili članovi Vaše obitelji neke dodatne izvore prihoda (turizam, poljoprivreda, ribarstvo, kamen)?

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

u sklopu pisanja diplomskog rada iz sociologije, ak. god. 2017/2018.

Ime sugovornika/ce: _____

Istraživač/ica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviješten/a sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane informacije.

2. Ovlašćujem istraživača/icu da koristi podatke dobivene putem intervjua.

3. Potvrđujem da:

a) Razumijem da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.

b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu ovog istraživanja.

c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.

d) Obaviješten/a sam da će intervju biti sniman diktafonom i transkribiran.

e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.

f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis _____

(Sugovornik/ca)

Potpis: _____

(Istraživač/ica)

Mjesto i datum: _____